

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2020-жылдын II чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2020-жылдын август айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2020-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдын 24-августундагы № 2020-П-07/47-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	13
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	13
2.2. Тышкы сектор	16
3-глава. Акча-кредит саясаты	19
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	19
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	23
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	27
4-глава. Инфляциянын динамикасы	29
4.1. Керектөө баа индекси.....	29
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	30
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	31
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	31
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	33
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	39
2-тиркеме. Глоссарий	40
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	42

Резюме

2020-жылдын II чейреги ичинде Кыргыз Республикасынын экономикасынын тышкы жана ички шарттары дүйнө жүзүндө жана региондо коронавирус инфекциясынын жайылып кетишине каршы чараларынын алкагында түптөлгөн таасирлерге жараша өнүккөн.

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндөгү экономикалык жигердүүлүк басандаган. Азык-түлүк жана чийки зат товардык рынокторундагы дүйнөлүк баалар ар тараптуу динамикада түптөлгөн. Мунай рыногу коронавирус инфекциясы менен күрөшүү максатында белгиленген чектөөлөрдү бара-бара жеңилдетүүдөн улам бир аз калыбына келгендиги белгиленген. Алтынга баа Кытай менен АКШ ортосунда пикир келишпестиктердин күч алышынан, ошондой эле пандемиянын андан ары жайылып кетиши мүмкүндүгүнөн кооптонуулардын алкагында тогуз жылдан берки эң жогорку чекке жеткен. Мында дүйнөлүк азык-түлүк рыногу тарабынан Кыргызстан үчүн олуттуу инфляциялык тобокелдиктер байкалган эмес, негизги азык-түлүк товарлар Кыргызстандын ЕАЭБнын мүчөсү болгондугунун эсебинен жана 2020-жылдын март айында экспортко регионалдык квота белгиленгендиги менен камсыздалган.

Чектөө чаралары Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүктүн басандашына кыйла таасирин тийгизген, ал эми коңшу өлкөлөр менен чек аралардын жабылышы жүктү жеткирүүнү кыйла татаалдаткан. Экономиканын кыйла басандоосу апрель айында байкалган – жылдык мааниде алганда олуттуу төмөндөө транспорттун жүрүшүнө чектөөлөр киргизилгендигине байланыштуу транспорт секторунда (-77,5 пайыз); бул тармактын субъекттеринин ишинин айрым бөлүктөрү убактылуу токтотулгандыгынан соода секторунда (-44,2 пайыз); логистика менен проблемаларга байланыштуу өнөр жайында (-15,1 пайыз) белгиленген. 2020-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын экономикасынын басандашы 5,3 пайызды, “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда 6,9 пайызды түзгөн. Өлкөгө акча которуулар агымы кыскарып, ички керектөөнүн басандашын шарттаган.

2020-жылдын II чейрегинде соода балансы бардык функционалдык топтор боюнча импорттук операциялардын кыскарышынын жана алтындын эсебинен экспорттун өсүшүнүн таасири астында шартталган. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 108,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 32,5 пайызга төмөндөп, 1,1 млрд АКШ долларын түзгөн.

Фискалдык сектордо чектөө чараларынан улам бюджетке салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшү шартында мамлекеттик бюджеттин чыгашалар операцияларын арттыруу боюнча жигердүү саясат сакталган. 2020-жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет тартыштыгы ИДӨгө карата 7,3 пайызды түзгөн. Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда) ИДӨгө карата 5,4 пайызды түзгөн.

2020-жылдын март-май айларында азык-түлүккө салыштырмалуу жогору суроо-талаптан кийин белгилүү бир товарлар түрүнө суроо-талап сыяктуу эле, көп учурда жогору баалар төмөндөгөн. Отчеттук чейректин акырына калк биринчи кезекте керектеген товарларга суроо-талаптын басандашы менен катар эле, рынокту сезондук жашылча-жемиштер менен каныктырууну эске алуу менен баалардын турукташуусу байкалган. 2020-жылдын июнь айында жылдык инфляция көрсөткүчү 5,8 пайызды түзгөн.

COVID-19 эпидемиясы шартында көрүлгөн акча-кредиттик жана макропруденциалдык чаралар монетардык секторго колдоо көрсөтүү таасирин тийгизген. Акча рыногунда кыска мөөнөттүү чендердин акырындап жогорулоосу белгиленген, алар Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чендин чегинде орун алган. Катмышуучулардын жигердүүлүгү банктар аралык кредиттик рынок жана Улуттук банктын ноталар рыногу сегменттеринде эң башкысы кыска мөөнөттүү инструменттер боюнча байкалган. Дүйнөлүк мунай рынокторунда белгисиздиктин сакталып турушу жана өлкөгө чет өлкө валютасынын агылып кирүүсүнүн төмөндөшү шартында алмашуу курсунун

динамикасы отчеттук мезгилдин башталышында өзгөрүп турган. Жалпы алганда сомдун алмашуу курсу отчеттук чейректе 1 АКШ доллары үчүн 73,4726 сомдон 84,8988 сомго чейинки диапазондо өзгөрүп турган.

1-глава. Тышкы чөйрө

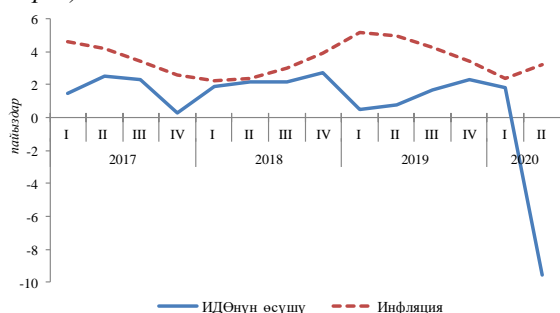
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүк төмөн деңгээлде сакталган.

Отчеттук мезгилде пандемия жана экономикада коштолгон терс тенденция шарттарында Россия ИДӨсү күтүлгөндөй эле төмөндөгөн, ал эми инфляция Россия банкынын максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн катталган. Коронавирус пандемиясы, ошондой эле мамлекет тарабынан анын таасирине бөгөт коюу максатында көрүлгөн карантин чаралары Казакстан экономикасынын төмөндөшүнө жана инфляциянын тездешине алып келген. Беларусияда экономикалык жигердүүлүктүн басаңдоосу уланган, ал коронавирус инфекциясынын терс таасиринен улам шартталган, ал эми инфляция убактылуу проинфляциялык факторлордун таасири астында тездеген. Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү COVID-19 вирусуна каршы киргизилген чектөөлөрдүн алкагында төмөндөгөн. Кытай экономикасы II чейректе аналитиктер болжолдогондон тескерисинче жогорулап, инфляция басаңдаган, бул негизинен мамлекет тарабынан көрүлгөн чаралардын натыйжасында камсыздалган. АКШнын экономикасы 2020-жылдын II чейрегинде күтүүсүз төмөндөгөн, бул эң башкысы, коронавирус инфекциясына бөгөт коюу боюнча чектөө чараларынын алкагында суроо-талаптын өзгөрүүсү менен шартталган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

сакталып тургандыктан, кызмат көрсөтүү сектору жай арымда калыбына келген. ОПЕК+ мунай өндүрүү көлөмүн кыскартуу боюнча макулдашуусу күчүндө тургандыктан жана тышкы суроо-талап жай жүргөндүктөн өндүрүүчү топтом жана ага байланыштуу тармактар Россиянын ИДӨсүнүн өсүшүнө терс салым кошкон.

Россия экономикасы өкмөттүн жана Россия банкынын коронавирус инфекциясынан улам экономикалык кесепеттерди чектөө, анын ичинде акча-кредит саясатын жеңилдетүү боюнча чаралары аркылуу колдоого алынган.

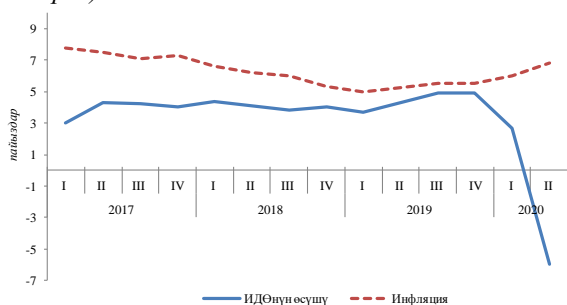
2020-жылдын II чейрегинде Россиянын жылдык инфляциясы буга чейинки чейрекке салыштырмалуу 2,4 пайыздан 3,1 пайызга чейин тездеген, бул кыска мөөнөттүү проинфляциялык факторлордун өсүшү жана өткөн жылдагы төмөн базанын таасиринен улам шартталган. Мында, биринчи кезекте экономикада суроо-талаптын басаңдашына

¹ Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча.

байланыштуу дезинфляциялык факторлор сакталып турган. Азык-түлүк товарларына баалардын өсүшүнүн жылдык арымы 3,6 пайызга чейин, азык-түлүктөн башка товарларга - 2,9 пайызга чейин жогорулаган, ал эми кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүш арымы 2,8 пайызга чейин басандаган. Мында, жылдык инфляциянын жогорулоосуна мөмө-жемиш продукциясына баалардын өсүш арымынын тездеши салым кошкон.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

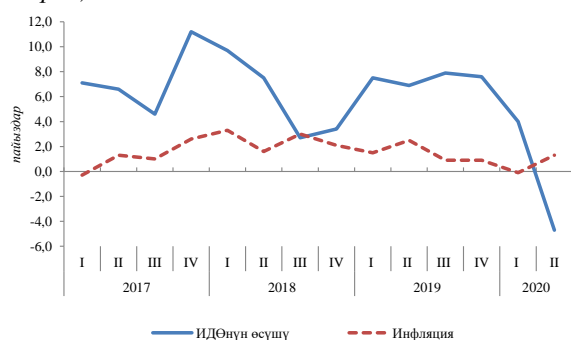
Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

пайызга, айыл чарбасында - 2,4 пайызга жана тоо кендерин казып алуу өнөр жайында 2,2 пайызга өсүш белгиленген.

2020-жылдын II чейрегинде Казакстанда инфляция жылдык мааниде алганда 2019-жылдын ушул эле мезгилиндеги 5,3 пайызга каршы 6,8 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ал эң башкысы азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү менен шартталган. Баалардын ай ичинде өсүшү апрель айында байкалган (+0,9 пайыз), бул карантиндин киргизилишинен улам, ошондой эле мунайга баалардын өзгөрүп туруусунун натыйжасында келип чыккан.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

жүгүртүү 2020-жылдын январь-июнь айларында 10,7 пайызга, 3,1 млрд АКШ долларына

2020-жылдын II чейрегинде Казакстан экономикасынын кыйла төмөндөөсү байкалган. Жалпы алганда 2020-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде Казакстандын ИДӨсү 1,8 пайызга¹ төмөндөгөн, ал эми 2019-жылдын январь-июнь айларында өсүш 4,1 пайыз чегинде катталган. Мындай төмөндөө калктын кирешесинин төмөндөшүнүн алкагында ички жана инвестициялык суроо-талаптын кыскарышы менен шартталган, бул да кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн төмөндөшүнө алып келген. Ошол эле учурда, өндүрүш секторунда курулуш тармагында 11,2 пайызга, иштеп чыгаруу өнөр жайында – 4,8

Арменияда 2020-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөөсү, COVID-19 коронавирус инфекциясынын андан ары жайылып кетишине бөгөт коюу үчүн киргизилген өзгөчө абал режими узакка созулгандыктан айрым чөйрөлөрдө белгиленген чектөөлөрдүн алкагында 4,7 пайызды түзгөн.

Армениянын Статистика комитетинин маалыматы боюнча отчеттук мезгилде төмөндөө курулуш (23,4 пайыз), соода (11,1 пайыз), кызмат көрсөтүүлөр (6,4 пайыз) чөйрөлөрүндө катталган. Өнөр жай жана айыл чарба чөйрөлөрүндө тиешелүүлүгүнө жараша 1,5 жана 1,7 пайызга өсүш белгиленген. Тышкы соода

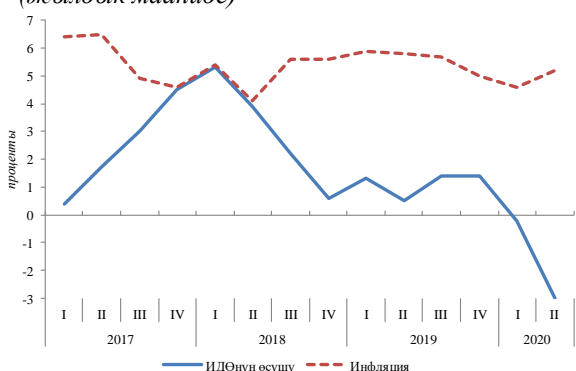
¹ Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин алдын ала маалыматтары боюнча.

чейин кыскарган. Экспорт 6,5 пайызга азайуу менен 1,1 млрд АКШ долларына жакынды, ал эми импорт – 12,9 пайызга азайуу менен 2,0 млрд АКШ долларын түзгөн.

ЕАӨБнын болжолдоолоруна ылайык, 2020-жылы Армениянын ИДӨсү пандемиянын натыйжасында экономикалык таасирден улам 3,5 пайызга төмөндөйт. Армения экономикасынын 5,5 пайыздык өсүшкө жетүү менен 2021-жылы калыбына келүүсү күтүлүүдө. ЕАӨБнын акыркы болжолдоосуна ылайык, 2020-жылы Армения ИДӨсүнүн өсүшү 1,7 пайызга төмөндөөсү күтүлүүдө.

Беларусь

1.1.4-график. Беларуссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

Отчеттук мезгилде Беларуссиянын ИДӨсүнүн кыскарышы уланган. Мындай кыскаруу, дүйнөдө алгылыксыз эпидемиологиялык жагдайдан улам бир катар өлкөлөр ага чейинки чейрек ичинде киргизген чектөө чараларынын сакталып турушуна, тышкы сооданын азайышына, калктын айкын акчалай кирешесинин басаңдашына байланыштуу келип чыккан, ушундан улам ички суроо-талап кыскарган. Беларуссиянын Статистикалык комитетинин маалыматы боюнча I жарым жылдык ичинде Беларуссиянын ИДӨсү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 1,7 пайызга төмөндөгөн.

Тармактар боюнча алып караганда I жарым жылдык ичинде терс динамика өнөр жай (-3,1 пайыз), жүк ташуу (-8,8 пайыз), жүргүнчүлөрдү ташуу (-16,3 пайыз) жана дүңүнөн соода жүгүртүү (-8,9 пайыз), коомдук тамактануу (-21,2 пайыз) секторлорунда байкалган. Ал эми алгылыктуу өсүш арымы чекене соода жүгүртүү (+2,6 пайыз) жана айыл чарба өндүрүшү (+3,7 пайыз) секторлорунда белгиленген.

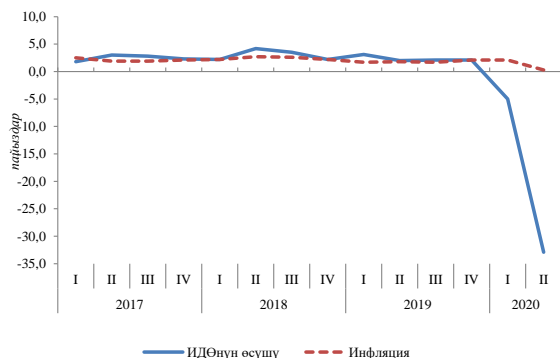
Керектөө кредиттеринин өсүшү жана акча-кредит жана бюджет саясатынын жеңилдетилиши экономикага колдоо көрсөткөн.

2020-жылдын II чейрегинде Беларуссияда инфляция 5,2 пайызга чейин жогорулаган, ал эми максаттуу көрсөткүч “5 пайыздан жогору эмес” мааниде белгиленген эле. Инфляциянын тездешинин негизги фактору катары коронавирус инфекциясы жайылган мезгилде чет өлкөдөн аны сунуштоо шарттары өзгөргөндүгүнүн натыйжасында мөмө-жемиштерге баалардын өсүш арымынын жогорулоосу саналат. Ишкердиктин жана керектөө жигердүүлүгүнүн төмөндүгүнөн, ошондой эле белорус рублинин алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгүнүн төмөндөшүнөн улам базалык инфляция динамикасы басаңдап, жөнгө салынуучу баалардын жана тарифтердин өсүшү кыскарган. 2020-жылдын июнь айында жылдык базалык инфляция 2020-жылдын март айындагы 4,0 пайызга каршы 3,7 пайызды түзгөн.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

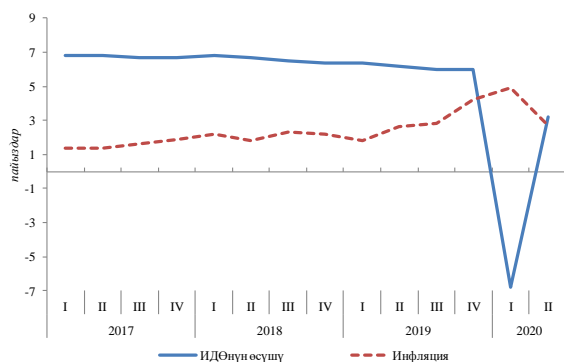
Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

экспорттун, товардык запастарга инвестициялардын, бизнеске жана турак жай курулушуна инвестициялардын төмөндөшүнүн эсебинен келип чыккан, алардын азайуусу мамлекеттик чыгашалардын көбөйүшү менен компенсацияланган. ИДӨнү эсептөөдө эске алынбоочу импорт кыскарган.

Компаниялар ишин калыбына келтирүүсүнөн улам АКШда керектөө бааларынын деңгээли июнь айында үч айлык төмөндөдөн кийин жогорулаган, бирок ФРСнын экономиканы финансылык колдоосун улантуусуна жол берүү менен инфляция динамикасы бир калыпта сакталган. Керектөө баа индекси июнь айында 0,6 пайызга өскөн, ал эми май айында ал 0,1 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

мааниге ээ болгон. Жалпы алганда, биринчи жарым жыл ичинде экономика 1,6 пайызга төмөндөгөн.

2020-жылдын II чейрегинде инфляция жылдык мааниде алганда 2,7 пайызды түзгөн, бул 2020-жылдын I чейрегиндеги 4,9 пайызга өсүштөн кийин басаңдагандыгын көрсөтүүдө. Инфляцияга азык-түлүккө баалар негизги таасирин тийгизген, алар коронавирус инфекциясынын жайылышына жол бербөө максатында киргизилген чектөөлөрдөн улам сунуштоо тартибинин бузулушунан улам жогорулаган.

АКШнын экономикасында 2020-жылдын II чейрегинде эң эле олуттуу төмөндөө катталган. АКШнын Соода министрлигинин алдын ала маалыматы боюнча 2020-жылдын II чейрегинде АКШнын ИДӨсү 2020-жылдын I чейрегинде 5 пайызга төмөндөдөн кийин жылдык арымда эсептөөдө 32,9 пайызга кыскарган. ИДӨнүн төмөндөшү COVID-19 каршы көрүлгөн чаралардан улам шартталган, алар март жана апрель айларында киргизилип, май жана июнь айларында өлкөнүн бир нече региондорунда алынып салынган.

Реалдуу ИДӨнүн II чейректе төмөндөөсү керектөө чыгашаларынын,

Кытай экономикасы 2020-жылдын I чейрегиндеги төмөндөдөн кийин II чейректе күтүүсүз жогорулаган, бул, коронавирус инфекциясынын жайылып кетишине жол бербөө үчүн киргизилген чектөөлөрдү жеңилдетүү жана өкмөттүн экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү үчүн бир катар түрткү берүү чаралары менен шартталган.

Кытай экономикасынын өсүшү II чейректе 2019-жылдагы 6,2 пайыздык өсүшкө каршы 3,2 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. 2020-жылдын I чейрегине салыштырганда экономиканын өсүшү II чейректе 11,2 пайызды түзгөн. Буга чейин терс мааниде катталган көптөгөн экономикалык көрсөткүчтөр алгылыктуу

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

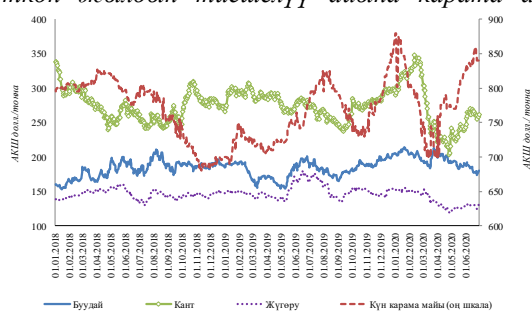
Дүйнөлүк азык-түлүк рыногу тарабынан Кыргызстан үчүн олуттуу инфляциялык тобокелдиктер байкалган эмес, негизги азык-түлүк товарлар менен Кыргызстандын ЕАЭБ өлкөлөрүнүн мүчөсү болушунун эсебинен жана 2020-жылдын март айында экспортко регионалдык квота белгилөөнүн эсебинен камсыздалган.

Отчеттук мезгил аралыгында мунай рыногунда коронавирус инфекциясы менен күрөшүү максатында, дүйнөдө киргизилген чектөөлөр улам жеңилдетилгендигине жараша бир аз калыбына келгендиги белгиленген. Алтынга баалар Кытай жана АКШ ортосунда пикир-келишпестиктердин күч алышынын, ошондой эле пандемиянын андан ары жайылышы боюнча кооптонуулардын алкагында тогуз жылдан берки эң жогорку чекке жеткен.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2020-жылдын II чейрегинде дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда ар тараптуу баа динамикасы байкалган.

Өтүп жаткан жылдын II чейрегинин акырында дүйнөдө биотунга өнөр жай тарабынан суроо-талаптын өсүшүнүн натыйжасында өсүмдүк майына баалар кыйла жогорулаган, мында айыл чарба продукциясынын дээрлик бардык категориялары боюнча дүйнөлүк баалар өткөн жылдын июнь айындагы деңгээлден жогорулаган эмес. 2020-жылдын II

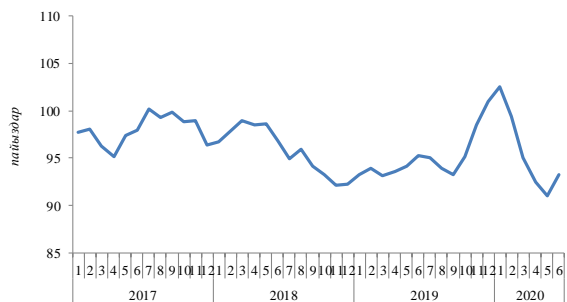
чейрегинде алардын олуттуу өсүшүнө түрткү берген эч кандай шарттар байкалган эмес, анткени керектөө талабы коронавирус пандемиясынан улам төмөндөп, көптөгөн эксперттер жана аналитиктер 2020-2021-жылдарда сезон учурунда дүйнөлүк алгылыктуу түшүм алууну болжолдошкон.

Кароого алынган мезгил ичинде бардык негизги дан эгиндерине (негизинен буудайга) баалардын өсүшүнүн басаңдашы кандайдыр бир деңгээлде түндүк жарым шарда жаңы түшүм алуу жана Кара деңиз регионун кошо алганда, бир катар негизги экспорттер-өлкөлөрдө түшүм алуу жакшыргандыгы менен шартталган. Соодада өсүш арымынын басаңдашы жана айрым экспорттер-өлкөлөрдүн улуттук валютасынын курсу өзгөргөндүгү ушул жылдын башталышынан тартып алгачкы жолу күрүчкө дүйнөлүк баалардын бир аз төмөндөөсүнө алып келген. Бирок Кытай тарабынан жүгөрүгө жогору суроо-талаптан улам анын баасы кыйла жогорулагандыгы байкалган.

Өтүп жаткан жылдын төрт айы ичинде биринчи жолу өсүмдүк майына баалардын жогорулагандыгы байкалган. Баалардын өсүшүнүн калыбына келиши, эң башкысы, бир катар өлкөлөрдө карантин чаралары жеңилдетилгенден кийин дүйнөдө импорттук суроо-талап калыбына келишинен, ошондой эле соя, күн карама жана рапс майларына баа котировкаларынын өсүшүнөн улам пальма майына котировкалардын кескин түрдө жогорулашынын эсебинен камсыздалган.

Кантка баалар мунайга баалардын өсүшүнүн алкагында бир аз жогорулаган, ал Бразилияда өндүрүүчүлөрдүн этанолду өндүрүүгө канттын ордуна кант тростнигин көбүрөөк жөнөтүүсүнө түрткү берүү менен кант рыногуна олуттуу колдоо көрсөткөн, бул андан кийин дүйнөдө кантты экспорттоого да таасирин тийгизген.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

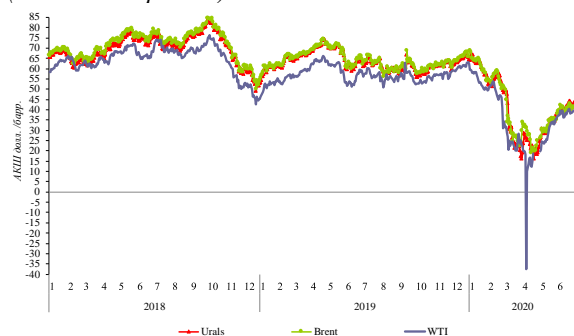
19 пандемиясынан улам белгисиздик орун алып тургандыктан сакталып турган.

2020-жылдын II чейрегинде ФАО индексинин орточо мааниси өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2,2 пайызга төмөндөп, 92,2 пунктту түзгөн. Кароого алынган чейректин акырында азык-түлүк чийки затка дүйнөлүк баалардын өсүшү калыбына келгендиги байкалган. Бул, өсүмдүк майына, кантка жана сүт азыктарына котировкалардын өсүшү менен шартталган. Ошол эле учурда, дан эгиндери жана эт рынокторунда баалардын төмөндөшү COVID-

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы

(АКШ долларында)

Өтүп жаткан жылдын март-апрель айларында мунайга баа кыйла төмөндөп, кароого алынган мезгилде бир аз калыбына келгендиги байкалган.

Отчеттук чейректин башталышынан тартып Brent маркасындагы мунай 1,8 эсеге, баррелине 41,2 АКШ долларына чейин, Urals – 2,6 эсеге, баррелине 43,6 АКШ долларына чейин жана WTI – 1,9 эсеге, баррелине 39,3 АКШ долларына чейин кымбаттаган. Мында, Brent маркасындагы мунайга орточо баа отчеттук чейректе баррелине 33,4 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, буга

чейинки чейрекке салыштырганда ал 17,4 АКШ долларына төмөн.

ОПЕК+ мунай өндүрүүнү кыскартуу тууралуу макулдашуусунун талабы, бардык катышуучулар бул макулдашуунун талабын аткаруусун контролдоонун күчөтүлүшү, дүйнөдө акырындап чектөөлөрдүн алынып салынышы (коронавирус пандемиясынан улам киргизилген), ошондой эле мунай өндүрүүнүн табигый төмөндөшү энергоресурстарына баалардын жогорулоосун шарттаган. ОПЕК өлкөлөрү жана ОПЕКке кирбеген өлкөлөрдүн бүтүмдү ишке ашыруу деңгээли өтүп жаткан жылдын июнь айында 107 пайызды түзгөн. ОПЕК+ чечими боюнча 2020-жылдын майы айынан тартып июль айына чейин мунай өндүрүүнү кыскартуу 9,7 млн баррелди, өтүп жаткан жылдын август айынан тартып жыл акырына чейин - 7,7 млн баррелди, ал эми 2022-жылдын 30-апрелине чейин суткасына – 5,7 млн баррелди түзөт.

Алдынкы эл аралык уюмдар мунай рыногунун келечегин жакшыртуу багытында ишин улантышкан. ОПЕК 2020-жылы суроо-талап деңгээли суткасына 90,7 млн баррелди түзүп (2019-жылы ал суткасына 99,7 млн баррель деңгээлинде катталган эле), 2021-жылы суткасына 97,7 млн баррелге чейин жогорулашын күтүүдө.

МЭА 2020-жылы мунайга суроо-талап суткасына 7,9 млн баррелге (буга чейин көрсөткүчтүн суткасына 8,1 млн баррелине төмөндөшү күтүлгөн), күнүнө 92,1 млн баррелге чейин төмөндөшүн күтүүдө.

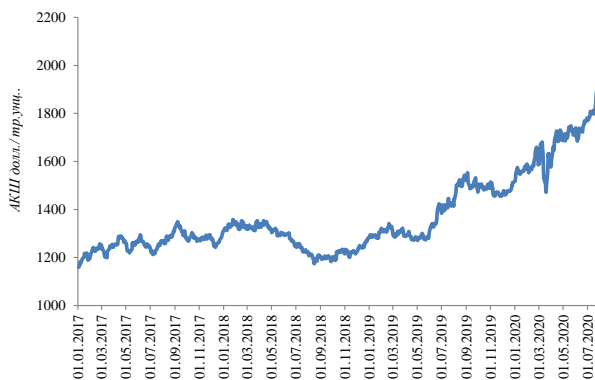
АКШнын Энергетика министрлиги 2020-жылы Brent маркасындагы мунайга болжолдуу бааны 6,5 пайызга, баррелине 40,5 АКШ долларына чейин, 2021-жылы - баррелине 49,7 АКШ долларына чейин жогорулаткан.

ЭВФтин болжолдоолоруна ылайык, 2020-2021-жылдары мунайга баа, тиешелүүлүгүнө жараша, баррелине 36,2 жана 37,5 АКШ долларына чейин өсүшү күтүлүүдө.

Суроо-талаптын бара-бара калыбына келишинин, ОПЕК+ бүтүмүнүн эсебинен мунайды сунуштоо көлөмүнүн кыскарышынын жана мунай-газ тармактарына капиталдык инвестициялардын төмөндөшүнүн алкагында Bank of America Global Research 2020-2022-жылдарга Brent маркасындагы мунайга орточо баа боюнча болжолдоону, тиешелүүлүгүнө жараша, баррелине 43,7 АКШ долларына, 50,0 АКШ долларына жана 55,0 АКШ долларына чейин жогорулаткан.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баанын динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

башкы фактору болуп эсептелинет, анткени зер буюмдарын сатып алуу көлөмү жана борбордук банктардын алтын түрүндө камдарды көбөйтүү арымы басаңдаган.

Дүйнөдө COVID-19 андан ары жайылып кетиши мүмкүндүгү боюнча кооптонуулар жана АКШ менен Кытай ортосунда пикир-келишпестиктердин күч алышына байланыштуу геосаясий тобокелдиктер алтынга баага таасирин тийгизүүдө.

Мындан тышкары, эксперттер алтынга баалардын АКШнын жана Европанын жаңы демилгелөө чараларынын топтому сыяктуу эле, АКШ долларынын басаңдашы да эң жогорку чекке жетишине түрткү бере тургандыгын күтүшүүдө.

Алтынга баа тогуз жыл аралыгындагы жогорку чекке жетип, өсүшү уланууда. Алтынга баа 2020-жылдын 7 айы ичинде 34,3 пайызга өсүп, бир трой унциясы үчүн 1 973,9 АКШ долларын түзгөн.

Дүйнөлүк алтын боюнча кеңештин 2020-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча алтын рыногу тууралуу маалыматына ылайык, январь айынан тартып июнь айына чейин алтын эң эле алгылыктуу инвестициялык актив болуп саналат. Мында инвестициялык суроо-талап алтынга баалардын өсүшүнүн

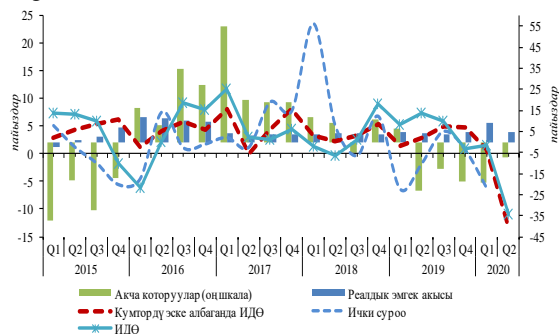
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Экинчи чейректе экономиканын өсүш арымы коронавирус инфекциясына бөгөт коюу боюнча чектөө чараларынын таасири астында төмөндөө менен 2019-жылдын ушул эле мезгилиндеги көрсөткүчтөрдөн кыйла төмөн түптөлгөн.

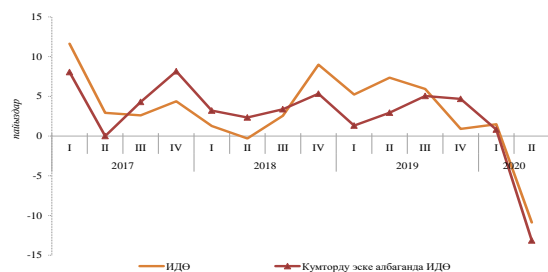
Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

көрсөткүчтөрүнө терс таасирин тийгизген.

2020-жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 10,5 пайызга жогорулап, 18,0 миң сомду түзгөн. Орточо айлык номиналдык эмгек акынын кыйла жогорулоосу билим берүү чөйрөсүндө (25,1 пайыз), мейманканалар жана тойканалар ишинде (17,9 пайыз), суу менен камсыздоо, тазалоо, таштандылардан тазалоо жана андан кайра чийки зат алуу чөйрөсүндө (17,3 пайыз) байкалган.

Ошол эле учурда, 2020-жылдын январь-июнь айларында реалдуу эмгек акынын өсүшү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 4,4 пайызды түзгөн (2019-жылдын январь-июнь айларындагы өсүш – 4,3 пайыз).

Коронавирус инфекциясынын жайылып кетишине жана анын экономикага тийгизген таасиринен улам 2020-жылдын январь-июнь айларында Кыргыз Республикасынын ИДӨсүнүн 5,3 пайыз деңгээлинде олуттуу төмөндөгөндүгү белгиленген (“Кумтөр” ишканаларын эске албаганда төмөндөө 6,2 пайызды түзгөн).

2020-жылдын I чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын төмөндөөсү¹ жылдык мааниде алганда - 6,2 пайызды түзгөн. Мындай төмөндөө, материалдык жүгүртүү каражаттар запасынын (-73,7 пайыз) өзгөрүүсү азайгандыгынан улам түптөлгөн дүң топтоонун кыскарышы (-30,6 пайыз) менен шартталган.

2020-жылдын II чейреги үчүн жыйынтыктар 2019-жылдын ушул эле мезгилиндеги жыйынтыктардан кыйла төмөн түптөлгөн. Соода (-4,8 п.п.), транспорт (-2,6 п.п.) жана курулуш (-1,0 п.п.) тармактары экономикага терс салымын кошкон, бирок айыл чарба сектору 0,2 п.п. өлчөмүндө алгылыктуу салым кошкон. Дүйнөдө орун алган коронавирус пандемиясы тышкы шарттардын начарлашын шарттап, өлкөнүн реалдуу секторунун макроэкономикалык

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. Кыйла актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

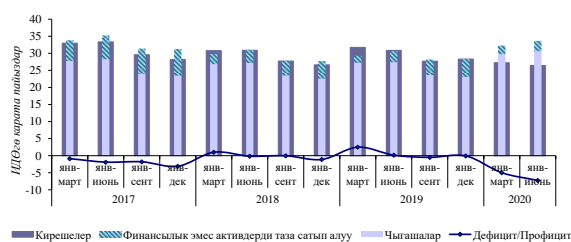
² Бүтүндөй республика боюнча кичи ишканаларды эске албаганда.

Мамлекеттик финансы сектору

2020-жылдын январь-июнь айларынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет тартыштыгы 16,6 млрд сомду же ИДӨгө карата 7,3 пайызды түзгөн (2019-жылдын январь-июнь айларында 0,3 млрд сом же ИДӨгө карата 0,1 пайыз өлчөмүндө бюджет профицити түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы 12,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,4 пайызды түзгөн (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөөлөрдү эске албаганда).

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

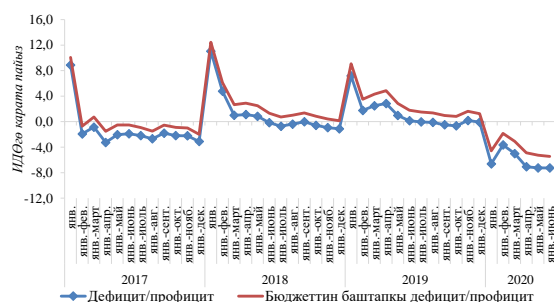
Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Салыктык эмес кирешелер жана расмий трансферттердин түшүүсү бюджет кирешесинин өсүшүнө терс салымын кошкон (тиешелүүлүгүнө жараша 2,2 жана 0,4 п.п.).

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишкердикке чыгашалар жылдык мааниде алганда 8,4 пайызга же 5,4 млрд сомго жогорулоо менен 69,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 30,6 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө “эмгекке төлөөлөр” (+22,5 пайыз), “гранттар жана төгүмдөр” (+7,5 пайыз) жана “пайыздарды төлөө” (+6,6 пайыз) статьялары боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган, ал эми калган статьялар боюнча чыгашалардын төмөндөшү белгиленген.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Мамлекеттик бюджеттин операциялык ишкердиктен кирешелери 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 16,7 пайызга же 12,1 млрд сомго азайып, 60,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 26,42 пайызды түзгөн. Коронавирус инфекциясына каршы аракеттенүү үчүн Кыргыз Республикасында экономикалык ишкердикти чектөө салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшүнө алып келген (-18,7 пайыз же 10,2 млрд сом), мындай түшүүлөр мурдагыдай эле бюджеттин киреше бөлүгүнүн олуттуу үлүшүн ээлөөдө.

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга (төмөнкү топтор боюнча операцияларды камтыган: негизги фондулар, запастар, жер) бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 7,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,1 пайызды түзүү менен 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 7,9 пайызга же 606,5 млн сомго азайган. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келген.

Инвестициялар

2020-жылдын январь-июнь айларында¹ инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2019-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 14,8 пайызга төмөндөгөн.

Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү электр энергиясы, газ, буу менен камсыздоо жана абаны тазалоо объекттери, ошондой эле искусство, оюн-зоок жана эс алуу объекттери курулушунда гана белгиленген. Калган секторлор боюнча объекттер курулушунда инвестициялардын төмөндөшү байкалган.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-июнь			
	2019-ж.	2020-ж.	2019-ж.	2020-ж.
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Бардыгы	49 117,8	42 362,4	100,0	100,0
Ички инвестициялар	34 514,3	32 019,6	70,3	75,6
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошо алганда)	922,5	980,9	1,9	2,3
Жергиликтүү бюджет	333,1	213,3	0,7	0,5
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	15 623,8	16 054,7	31,8	37,9
Банктын кредити	16 791,7	14 459,5	34,2	34,1
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-саламат каражаттарын кошо алганда)	843,2	311,2	1,7	0,7
Тышкы инвестициялар	14 603,5	10 342,8	29,7	24,4
Чет өлкө кредити	6 397,7	6 087,8	13,0	14,4
Тике чет өлкө инвестициялары	2 712,0	2 610,3	5,5	6,2
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	5 493,8	1 644,7	11,2	3,9

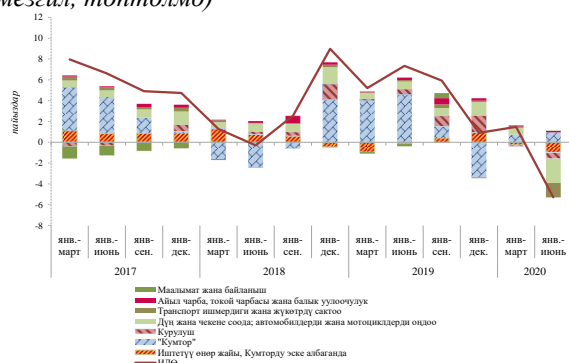
Булагы: КР УСК

Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү жалпы алганда 30,0 пайызга кыскарган, анын ичинде чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен 3,4 эсеге, чет өлкө кредиттеринин эсебинен - 5,9 пайызга, тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен 5,0 пайызга кыскарган.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

2020-жылдын январь-июнь айларында ички булактардын эсебинен каржылануучу негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 8,3 пайызга, анын ичинде банктардын кредиттеринин эсебинен – 2,7 эсеге, жергиликтүү бюджеттин эсебинен – 1,6 эсеге, калктын каражаттарынын эсебинен – 14,9 пайызга төмөндөгөн, ошол эле учурда республикалык бюджеттин каражаттарынын эсебинен каржылануучу инвестициялар 5,1 пайызга, ишканалар менен уюмдардын каражаттарынын эсебинен 1,5 пайызга өскөн.

2020-жылдын январь-июнь айларында ИДӨнүн төмөндөп кетүүсүнө коронавирус инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу боюнча чектөө чаралары таасирин тийгизген.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча ИДӨнүн номиналдуу көлөмү 2020-жылдын январь-июнь айларында өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде 5,3 пайызга азайып, 228,3 млрд сомду (2019-жылы ушул эле мезгилде өсүш 6,4 пайызды) түзгөн. Мында, экономикалык өсүш

көрсөткүчтөрү айыл чарба, байланыш жана өнөр жай секторлорун кошпогондо терс мааниде сакталган. Кароого алган мезгил ичинде айыл чарба продукциясын дүңүнөн чыгаруу көлөмүнүн 2019-жылдын январь-июнь айлары үчүн көрсөткүчкө салыштырганда 1,4 пайызга өсүшү өсүмдүк өстүрүү (2,3 пайызга) жана мал чарба (1,5 пайызга) продукциясын өндүрүү көлөмүнүн көбөйүшү менен камсыз болгон.

¹ 2020-жылдын январь-март айлары үчүн инвестициялар боюнча кеңири маалымат жок.

2.2.1-таблица. Кыргыз Республикасынын соода балансы

(млн АКШ доллары)

	2017	2018	2019	2019	2020 *	Өзг-үү	Өзг-үү
				II ч.	II ч.	%	млн долл.
Соода тендеми	-2 383,3	-3 033,8	-2 566,1	-657,3	-108,7	-83,5	548,6
Экспорт (ФОВ)	1 813,9	1 916,0	2 022,2	476,7	489,3	2,6	12,6
Алтын	700,4	664,2	832,9	199,4	325,2	63,1	125,7
Импорт (ФОВ)	4 197,2	4 949,9	4 588,3	1 134,0	598,0	-47,3	-536,0
Мунайпродуктылар	567,2	809,6	614,6	132,0	88,1	-33,2	-43,9

*Алдын ала маалымат

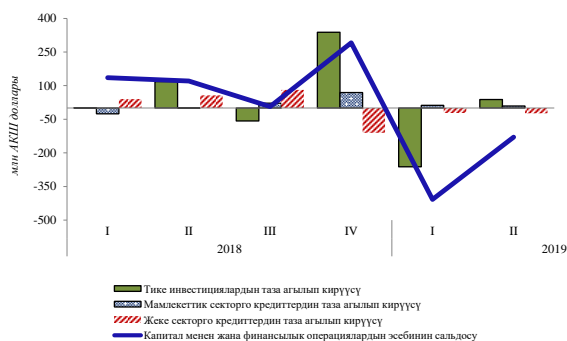
Отчеттук мезгил ичинде товарлар экспорту (ФОВ баасында) 2,6 пайызга көбөйүү менен 489,3 млн АКШ долларын түзгөн. Аталган динамика алтынды сунуштоо көлөмүнүн жогорулоосунун таасири астында түптөлгөн, ошол эле учурда башка товарлардын экспорту кыскарган. Алтындын айкын көлөмү сыяктуу эле, баасынын да жогорулашынын эсебинен алтынды экспорттоо 63,1 пайызга жогорулаган. Эң башкысы, баалуу металлдар кенин жана концентраттарын, металл сыныктарын, кийим-кечени, цементти, жашылча-жемиштерди, мөмө-жемиштерди жана башка товарларды сунуштоо көлөмүнүн азаюусунун эсебинен башка экспорттук позициялардын азаюусу 40,8 пайызды түзгөн.

2020-жылдын II чейрегинде товарлар импорту (ФОВ баасында) өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүч деңгээлинен 47,3 пайызга төмөн түптөлүп, 598,0 млн АКШ долларын түзгөн. Импорт динамикасына отчеттук мезгил ичинде коронавирус инфекциясынын тарап кетишине жол бербөө чараларына байланыштуу чек аралардын жабылышы жана керектөөчүлүк суроо-талаптын төмөндөөсү олуттуу таасир тийгизген. Алынып келинүүчү энерго продукциялардын, чоюн жана болоттун, кийим-кечинин жана бут кийимдин, кездемелердин жана башка товар позицияларынын көлөмү кыскаргандыгы белгиленген.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин өсүш арымы жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнүн төмөндөөсүнөн улам терс түптөлгөн. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү 8,5 пайызга төмөндөгөн, буга орус рублинин курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү жана эмгек мигранттары иштеп жаткан өлкөлөрдө коронавирус пандемиясынын тарап кетишине жол бербөө боюнча чаралардын натыйжалары таасирин тийгизген. Мамлекеттик сектор тарабынан алынган трансферттер 25,0 млн АКШ долларына чейин өскөн. Кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы отчеттук чейрек ичинде 71,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө болжолдонууда, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча сальдо 44,3 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2020-жылдын II чейрегинде күндөлүк эсептин алгылыктуу балансы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 129,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө таза агылып чыгуусу менен коштолот. Капитал менен операциялар эсеби 18,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдо түптөлөт, ал эми финансылык эсеп боюнча 147,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс баланс күтүлүүдө.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Республикасынын төлөм теңдеми 92,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс салыдоодо түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	2018 (ор.)		жыл (ор.)		ай өткөн жылдын башына карата			
	январь-декабрь	январь-декабрь	январь-декабрь	январь-декабрь	2019-ж. декабрь	2020-ж. июнь		
РЭАК	113,7	114,6	0,9	↑	116,4	118,1	1,5	↑
НЭАК	112,8	116,5	5,2	↑	123,6	125,4	1,4	↑
РЭАК кытай юаньына карата	80,8	83,6	-2,3	↑	85,8	84,5	-1,6	↓
НЭАК кытай юаньына карата	64,5	65,2	-2,2	↑	68,1	64,5	-5,3	↓
РЭАК еврого карата	107,2	104,3	-4,5	↑	110,9	104,9	-5,4	↓
НЭАК еврого карата	78,8	74,9	-4,7	↑	78,5	72,6	-7,6	↓
РЭАК каз. тенгесине карата	141,7	134,4	1,4	↑	141,3	138,0	-2,3	↓
НЭАК каз. тенгесине карата	152,1	155,8	5,6	↑	171,3	168,9	-1,4	↓
РЭАК орус рублине карата	131,4	123,2	6,0	↓	120,2	124,6	3,7	↑
НЭАК орус рублине карата	144,8	137,3	7,0	↑	136,4	140,8	3,2	↑
РЭАК түрк лирасына карата	122,7	160,8	14,4	↑	165,3	176,5	6,8	↑
НЭАК түрк лирасына карата	131,6	212,1	31,4	↑	254,3	278,5	9,5	↑
РЭАК АКШ долларына карата	87,2	89,5	-0,4	↓	89,1	85,6	-3,8	↓
НЭАК АКШ долларына карата	65,7	66,7	0,0	↓	65,8	61,6	-6,4	↓

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарксыздануу, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу
 ↑ - сомдун бекемдеш, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

карата 3,2 пайызга, АКШ долларына карата нарксызданышынын алкагында – 6,4 пайызга, еврого карата – 7,6 пайызга, кытай юаньына карата – 5,3 пайызга жана казак тенгесине – 1,4 пайызга бекемделиши¹ менен түзүлгөн.

НЭАК индексинин көбөйүшү жана Кыргызстанда инфляция деңгээлинин кыйла жогору болушу² реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин өсүшүн шарттаган, ал 2019-жылдын декабрь айынан тартып 1,5 пайызга жогорулап, 2020-жылдын июнь айынын акырына карата 118,1 өлчөмүндө түптөлгөн.

Экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөөсү шартында, «башка инвестициялар» статьясы тышкы активдердин өсүшүнөн жана капиталдын агылып кирүүсүнүн анча жогору болбогон деңгээлинде жеке сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин төмөндөөсүнөн улам терс салыдоодо түптөлүшү күтүлүүдө.

Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 38,5 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда.

Ошентип, 2020-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз

2020-жылдын II чейрегинин акырына карата реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун 2019-жылдын декабрь айына салыштырмалуу жогорулоосу байкалган.

Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жыл башынан бери 1,4 пайызга өскөн жана 2020-жылдын июнь айынын акырына 125,4 чегинде катталган. Индексин өсүшү 2020-жылдын июнь айында сомдун 2019-жылдын декабрь айында орточо курсуна салыштырганда түрк лирасына карата 9,5 пайызга, орус рублине

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2020-жылдын II чейрегинде 3,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,9 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Монетардык саясат 2020-жылдын II чейрегинде Кыргыз Республикасында төмөн экономикалык жигердүүлүктү сактоо шартында жүргүзүлгөн.

Өлкөдө инфляция динамикасына ички жана тышкы суроо-талапты начарлатуу таасирин сактап туруу жөнүндө божомолдоолорду эсепке алуу менен отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын акча-кредиттик саясаты экономиканын реалдуу секторуна өбөлгө түзүү боюнча чараларды колдоого алуунун зарылдыгын эске алуу менен жүргүзүлгөн.

COVID-19 эпидемиясы шартында терс экономикалык кесепеттерди жеңилдетүү үчүн Улуттук банк тарабынан кабыл алынган акча-кредиттик жана макропруденциалдык чаралар топтому монетардык секторго колдоочу таасирин тийгизген.

Акча рыногунда кыска мөөнөттүү чендердин жогорулоосу байкалган, мында алардын өзгөрүүсү Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чекте, негизги ченге жакын өзгөрүлүп турган.

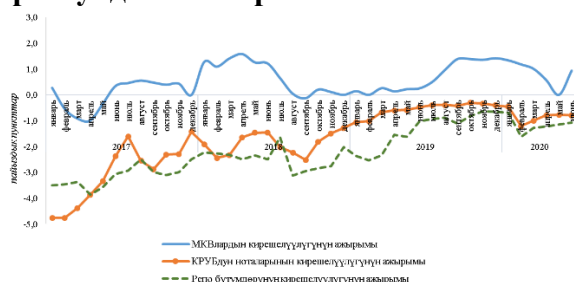
Банк тутумундагы ашыкча ликвиддүүлүк көлөмүнүн сакталышы банктан тышкары акчанын өсүшүнүн жыйынтыгында карантиндин жана чектөө чараларындагы катаал иш-аракеттер мезгилинде төмөндөө тенденциясына ээ болгон. Андан ары II чейректин акырында байкалган ликвиддүүлүктүн ашыкча өсүшү бюджеттик чыгашалардын кеңейиши менен камсыз кылынган.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

Тышкы чөйрөнүн өбөлгөлөрүн жана келип чыккан ички шарттарды, ошондой эле орто мөөнөттүү келечектеги инфляциялык саясатты баалоону эске алуу менен Улуттук банктын пайыздык саясаты 2020-жылдын II чейрегинде сакталып турган. Саясаттын негизги чендери өзгөрүлбөгөн бойдон калган. Улуттук банктын эсептик чени отчеттук мезгил аралыгында 5,00 пайыз деңгээлинде сакталган.

Пайыздык чек өзгөрүлбөгөн бойдон калган: «овернайт» депозити боюнча чен 2,75 пайыз деңгээлинде, «овернайт» кредити боюнча чен – 5,75 пайыз деңгээлинде (өтүп жаткан жылдын башында 2,00 жана тиешелүүлүгүнө жараша 5,75 пайыз) сакталган.

3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

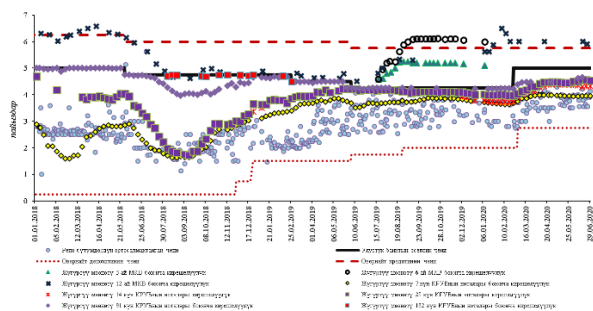

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери жалпысынан алганда Улуттук банктын эсептик ченине жакындoo тенденциясына ээ болгон.

МКВ боюнча кирешелүүлүктү эске албаганда, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банктын эсептик чени ортосундагы ажырым отчеттук мезгил ичинде кыскарган, мында чейрек ичиндеги орточо ажырым болжол менен мурунку чейректин деңгээлинде түптөлгөн.

Улуттук банктын эсептик ченине карата банктар аралык кредиттик рыноктун репо-операциялары боюнча чендин орточо ажырымы отчеттук мезгил ичинде өткөн чейректин деңгээлинде сакталган жана -1,2 п.п. түзгөн. Улуттук банктын ноталарынын кирешелүүлүгүнүн эсептик ченге карата орточо ажырымы байкалаарлык кыскарбай, -0,8 п.п. (2020-жылдын I чейрегинде ажырым -0,9 п.п.) түзгөн.

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери

тенденциясынын сакталышын шарттаган. Мында, жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВлардын кирешелүүлүгүн эске албаганда, Улуттук банк тарабынан бекитилген пайыздык чектин чегинде өзгөрүүлөргө кабылуусун уланта берген.

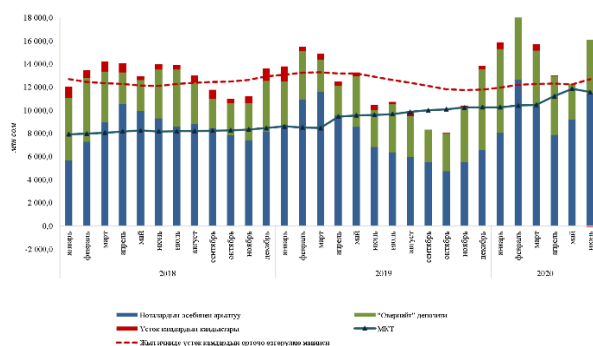
Талдоо жүргүзүлгөн мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногунун катышуучуларынын жигердүүлүгү күч алган, анын ичинде сунуштар, суроо-талаптар жана сатуулардын орточо аукциондук көрсөткүчтөрү өскөндүгү байкалган. Аталган активдин бардык мөөнөттүүлүктөрү боюнча кирешелүүлүктүн көбөйгөндүгү байкалган. Талдоого алган мезгил ичинде коммерциялык банктардын 91 күндүк ноталарга болгон инвестициялык кызыгуулары банк тутумундагы кыска мөөнөттүү ашыкча ликвиддүүлүктүн жогору концентрациясы басым жасоосунан улам олуттуу кыскарган. Мында, аталган төмөндөө Улуттук банктын 14 жана 28 күндүк ноталарына суроо-талаптын өскөндүгү менен компенсацияланган.

2020-жылдын II чейрегинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан 12 айлык МКВлар гана сунушталган. МКВга сунуштар жана суроо-талаптардын көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу азайган.

Коммерциялык банктардын ашыкча ликвиддүүлүгүнүн бир аз азаюусунда 2020-жылдын апрель-май айларында банктар аралык кредиттик рынокто отчеттук мезгилде сомдук ликвиддүүлүккө болгон суроо-талаптын өскөндүгү байкалган жана ага ылайык, репо-бүтүмдөр сегментинде катышуучулардын активдүүлүгү байкалаарлык өскөн. Рыноктун көлөмү сыяктуу эле (2020-жылдын I чейрегиндеги 4,1 млрд сомдон өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде 12,1 млрд сомго чейин), бүтүмдөрдүн саны боюнча да өскөн (98ден 182 бүтүмгө чейин) өскөн. Чейрек ичинде орточо алганда карыздардын наркы 3,55 пайыздан 3,85 пайызга чейин өскөндүгү байкалган.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

аралык валюта рыногундагы операциялары да саналган, алар анын деңгээлин 1,2 млрд сомго төмөндөткөн.

Мында, банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн түптөлүшүнүн негизги факторлору катары мамлекеттик финансы секторунун операцияларын 17,4 млрд сомго (таза

2020-жылдын отчеттук чейреги ичинде пайыздык саясатка карата көрүлгөн чаралардын натыйжасында акча рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде активдүүлүктүн артышы, ошондой эле акча-кредит саясатынын таасир этүү механизмдерин өркүндөтүү боюнча буга чейин көрүлгөн чаралар саясаттын ченине жакындаган чендердин өсүш

2020-жылдын II чейрегинде банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн жетиштүү жогорку деңгээли сакталган. Анын төмөндөөсү катуулатылган карантин чаралары киргизилген мезгилде калк тарабынан нак акчага суроо-талап жогорулап, чейрек ичинде банктардан тышкаркы акчалар 19,6 млрд сомго (+20,7 пайыз) өскөндүгүнөн улам байкалган.

Отчеттук мезгилдин башталышында коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн кыскаруусунун кошумча фактору катары Улуттук банктын банктар

позициясы), ошондой эле Улуттук банктын башка операцияларын, анын ичинде кредиттик операцияларды арттыруусу эсептелген.

Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзүүгө чейин үстөк ликвиддүүлүктүн орточо күндүк көлөмү отчеттук чейректе 13,8 млрд сом түзүү менен буга чейинки чейректеги көрсөткүчтөн 2,9 млрд сомго төмөн түптөлгөндүгүнө карабастан, жалпысынан алганда үстөк ликвиддүүлүктүн көлөмү жогору бойдон калгандыгын белгилей кетүү зарыл (чейректин акырында үстөк ликвиддүүлүктүн көлөмү 19,1 млрд сомду түзгөн).

Мындай шарттарда отчеттук чейрек ичинде Улуттук банк ачык рынокто операцияларды ишке ашыруу жана Улуттук банкта «овернайт» депозиттерине коммерциялык банктардын бош турган ресурстарын жайгаштыруу аркылуу банк тутумун үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу боюнча операцияларды жүргүзүүнү уланткан. Үстөк ликвиддүүлүктү банк тутумунан алып салуунун орточо күндүк көлөмү 2020-жылдын II чейрегинде төмөндөп, 13,8 млрд сомду (буга чейинки чейректе ушул эле көрсөткүч 16,2 млрд сомду) түзгөн.

Жүгүртүүдөгү ноталардын орточо күндүк көлөмү да буга чейинки чейрекке салыштырмалуу 0,9 млрд сомго, 9,5 млрд сомго чейин азайган. Өз кезегинде, Улуттук банкта «овернайт» депозитине коммерциялык банктардын эркин каражаттарын жайгаштыруусу отчеттук мезгилде 1,6 млрд сомго кыскарып, орточо алганда 4,3 млрд сомду түзгөн.

Отчеттук чейректе Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмүндө Улуттук банктын ноталарынын үлүшү 5,3 пайыздык пункттан 69,0 пайызга чейин көбөйүп, өсүш тенденциясын уланткан. Ошол эле учурда «овернайт» депозиттеринин үлүшү 31,0 пайызга чейин азайган (2020-жылдын I чейрегине салыштырганда -5,3 п.п.).

Улуттук банктын кредиттик саясаты

COVID-19 эпидемиясынын Кыргыз Республикасынын экономикасына терс таасирин тийгизүү шартында, ошондой эле орто мөөнөттүү мезгилде инфляциялык динамиканы эске алуу менен экономиканын реалдуу секторуна өбөлгө түзүү боюнча чараларды колдоого алуу максатында Улуттук банк отчеттук чейректе активдүү кредиттик саясатты колдоого алган.

2020-жылдын отчеттук чейрегинде Улуттук банк «Айыл чарбасын каржылоо-8» долбоорун ишке ашырууга көмөктөшүүнүн алкагында сегиз кредиттик аукцион өткөрүп, анын алкагында сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү долбоорду каржылоонун багыттарына жараша 10,0 пайызга чейин түпкү керектөөчүлөр үчүн пайыздык ченди чектөө менен 16,0 млрд сомду түзгөн. Аукциондордун жыйынтыгы боюнча банктар тарабынан 0,6 млрд сом суммасындагы каражат тандалып алынган.

Улуттук банк кароого алынган мезгил ичинде эпидемиядан жабыр тарткан ишкер субъекттерди кредиттөө үчүн, анын ичинде 3,0 млрд сом (банктар тарабынан 1,5 млрд сом тандалып алынган) сунушталган жүгүртүү капиталын каражаттар менен камсыз кылуу үчүн үч кредиттик аукцион өткөргөн. Аталган кредиттер боюнча пайыздык чен түпкү керектөөчүлөр үчүн 10,0 пайыз деңгээлинде белгиленген.

Буга кошумча, 2020-жылдын II чейрегинде Улуттук банк 1,0 млрд сом сунуштоо көлөмү жана 260,0 млн сом жайгаштыруу көлөмүндө банк эмес финансы-кредит уюмдары аркылуу аймактарды кредиттөө үчүн бир кредиттик аукцион, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Ишкердик субъекттерди каржылоо» программасы боюнча коммерциялык банктарды кредиттөө үчүн дагы бир кредиттик аукцион өткөргөн, ал жерде банктарга 1,0 млрд сом сунушталган. Анын жыйынтыгында, банктарда 150,0 млн сом жайгаштырылган.

Ушундай түрдө, отчеттук чейректе сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү 21,0 млрд сомду түзгөн, мында аукциондордун жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктарга жана банк эмес финансы-кредит уюмдарына 2,6 млрд сом тандалып алынган.

Бүтүндөй алганда, жыл башынан тартып Улуттук банк 21 кредиттик аукцион өткөргөн. Сунушталган каражаттардын жалпы көлөмү 33,0 млрд сомду, ал эми аукциондордун жыйынтыгы боюнча бекитилген көлөмү 3,2 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

2020-жылдын II чейрегинде ички валюта рыногунда сомго карата АКШ доллар курсунун волатилдүүлүгү мурдагы чейрекке салыштырмалуу төмөндөгөн. Отчеттук чейрек ичинде сомдун алмашуу курсу 73,4726 - 84,8988 сомго/АКШ долларына чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган.

2020-жылдын апрель айында ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын сунуштан бир аз артышы байкалган. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк ички валюта рыногунда 14,2 млн АКШ доллары суммасына чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн.

2020-жылдын II чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

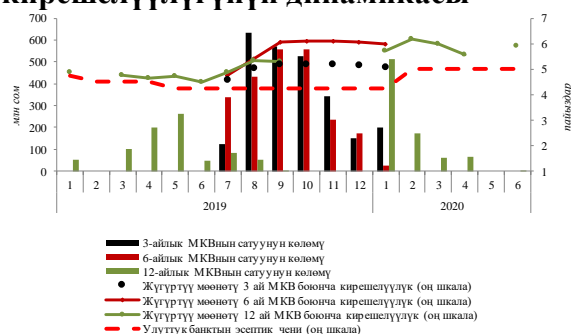
<p>Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө чечими кабыл алынган</p>	<p>Улуттук банк Башкармасы 2020-жылдын 26-майында жана 29-июнунда эки ирет Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени карап чыккан. Эки отурумдун жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 5,0 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу чечими кабыл алынган.</p> <p>Пайыздык чендин чектери өзгөртүүсүз калтырылган.</p>
<p>Кредиттик аукциондорду өткөрүү чечими кабыл алынган</p>	<p>Экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү колдоо максатында банктарды кайра каржылоо үчүн Улуттук банк тарабынан 13 жолу кредиттик аукциондор жарыяланган:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Айыл чарбасын каржылоо - 8» долбоорунда катышкан коммерциялык банктар үчүн сегиз кредиттик аукцион. 16,0 млрд сом сунушталган каражаттардын жалпы көлөмүндө аларга суроо-талап 600,0 млн сомду түзгөн, акыркы керектөөчүлөр үчүн 10,0 пайызга чейин пайыздык чен каралган. - COVID-19 пандемиясынан жабыркаган ишкердик иш субъекттерин кредиттөө үчүн, анын ичинде жүгүртүү капиталын каражаттар менен камсыз кылуу үчүн үч кредиттик аукцион, 1,5 млрд сом суроо-талабы жана 10,0 пайыз деңгээлинде акыркы пайыздык чени менен сунушталган каражаттардын көлөмү 3,0 млрд сомду түзгөн. - COVID-19 тарап кетишинен улам терс экономикалык таасирлерди текшилөө жана өлкөнүн региондорун банк эмес финансы-кредит уюмдары аркылуу кредиттөө максатында бир кредиттик аукцион, 260,0 млн сом суроо-талабы жана 14,0 пайыз деңгээлинде акыркы пайыздык чени менен сунушталган каражаттардын көлөмү 1,0 млрд сомду түзгөн. - Кыргыз Республикасынын «Ишкердик субъекттерди каржылоо»

программасы боюнча банктарды кредиттөө үчүн бир кредиттик аукцион, 150,0 млн сом суроо-талабы менен сунушталган каражаттардын көлөмү 1,0 млрд сомду түзгөн. Мында, акыркы карыз алуучулар үчүн чен программанын багытына жараша аныкталат.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

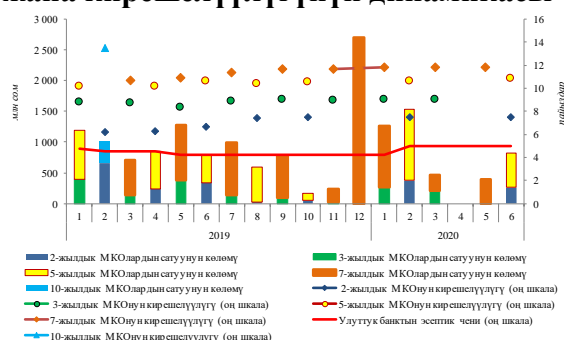
2020-жылдын II чейрегинде МКВ рыногунда аукциондордун бардык параметрлери боюнча катышуучулардын жигердүүлүгүнүн төмөндөшү катталган. Жалпы салмактанып алынган кирешелүүлүк 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнө салыштырганда 1,1 п.п., 5,7 пайызга чейин өскөн.

Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан отчеттук мезгил ичинде 500,0 млн сом суммасына 12 айлык

МКВ гана сунушталган, бул өткөн жылдын тиешелүү мезгилине караганда 37,5 пайызга аз. Муну менен катар эле, суроо-талаптын көлөмү 84,4 пайызга 102,8 млн сомго чейин кыскарган. Аукциондордун жыйынтыгы боюнча отчеттук мезгил ичинде МКВны жайгаштыруунун жалпы көлөмү 67,4 млн сомду түзгөн (2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда -86,8 пайыз), бул сунушталып жаткан көлөмдөн 86,5 пайызга аз.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча ээлик кылуучулардын жүгүртүүсүндө турган МКВнын жалпы көлөмү чейректин башталышынан тартып 62,4 пайызга, 973,9 млн сомго чейин төмөндөгөн.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына облигациялары

2020-жылдын II чейрегинде МКО рыногунда МКВ рыногундай эле абал байкалып турган. Мында аукциондордо МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 2019-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 0,2 п.п., 9,7 пайызга чейин өскөн.

Отчеттук мезгил ичинде аукциондордо МКО сунушунун жалпы көлөмү 2019-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 13,5 пайызга төмөндөө

менен 3,2 млрд сомду түзгөн.

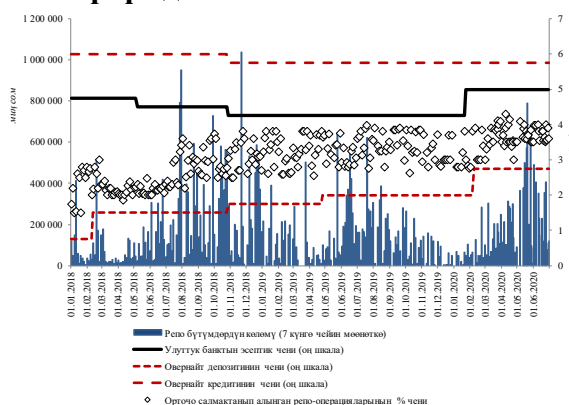
Мындан тышкары, катышуучулар тарабынан активдин бардык мөөнөттүүлүгүнө карата суроо-талап 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 36,5 пайызга, 1,8 млрд сомго чейин азайган. Эң чоң суроо-талап 7 жана 5 жылдык баалуу кагаздарга байкалган, чогуу алгандагы суроо-талапта алардын үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша 39,5 пайызды жана 36,6 пайызды түзгөн. Кошумча жайгаштырууларды эске алганда, МКОнун чогуу алгандагы сатуу көлөмү 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 60,8

пайызга (1,2 млрд сомго чейин) кыскарган, бул баалуу кагаздын бардык мөөнөттүүлүгү боюнча сатуу көлөмүнүн төмөндөшүнө жана катышуучулардын бир аз санынан же суроо-талаптын жоктугунан улам айрым аукциондор өткөрүлбөгөндүгүнө байланыштуу болгон.

Байкоого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОнун¹ көлөмү отчеттук чейректин башталышынан тартып 1,3 пайызга 45,1 млрд сомго чейин көбөйгөн, бул институционалдык инвесторлордун, юридикалык жактардын – резиденттердин жана резидент эместердин портфелинин көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен жүргөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

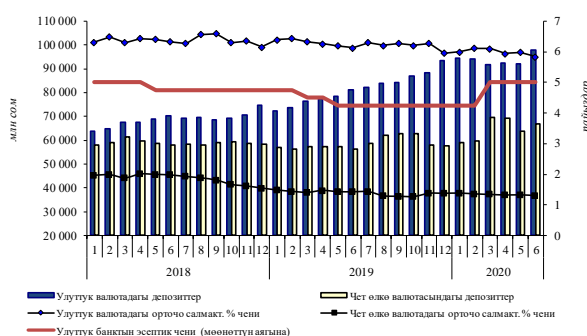
2020-жылдын II чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда жигердүүлүк жогорку деңгээлде түптөлгөн.

Байкоого алынып жаткан мезгил ичинде тооруктардын көлөмү 12 139,5 млн сомду түзгөн, бул өткөн чейрекке караганда дээрлик 3 эсе жогору. 2020-жылдын апрель-июнь айларында улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттык бүтүмдөр келишилген эмес, андыктан банктар аралык рыноктогу жигердүүлүк толугу менен репо-операциялардан турган.

Банктар аралык рынокто орточо алынган чен өтүп жаткан жылдын I чейрегинде 3,55 тартып II чейректе 3,85 чейин жогорулаган. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 9 күндөн 5 күнгө чейин төмөндөгөн.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

2020-жылдын II чейрегинде коммерциялык банктардын депозиттик базасы терс экономикалык чөйрө шартында туруктуулукту көрсөтүп, жогорулоо трендине кайра келген.

2020-жылдын июнь айына карата абал боюнча банктардын депозиттик базасы 2019-жылга салыштырганда 9,0 пайызга жогорулоо менен 164,5 млрд сомду түзгөн (салыштыруу үчүн: 2019-жыл ичинде депозиттик база 13,4 пайызга өскөн). Депозиттик базанын өсүшү чет өлкө валютасындагы депозиттердин жыл башынан

бери 15,9 пайызга (66,8 млрд сомго чейин) көбөйүшү менен түшүндүрүлөт, анткени сомдук мааниде АКШ долларындагы депозиттердин көлөмү июндун акырында АКШ долларынын сомго карата кыйла жогорку курсу боюнча эсептелинген. Улуттук валютада депозиттер июнь айында өсүү траекториясына келгендиктен, жыл башынан бери алардын көлөмү 4,8 пайызга, 97,7 млрд сомго чейин жогорулаган.

Улуттук валютадагы депозиттик базанын түзүмүндө мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2019-жылдын июнь айына салыштырганда өзгөрбөстөн, 47,3 пайыз деңгээлинде калыптанган, мөөнөттүү депозиттердин ичинде «бир жылга жана андан жогору»

¹Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

депозиттеринин үлүшү 0,9 п.п., 31,8 пайызга чейин төмөндөгөн. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2,9 пайызга 27,5 пайызга чейин азайган. Мөөнөттүү депозиттердин ичинде «бир жылга жана андан жогору» мөөнөтү менен депозиттердин үлүшү 5,5 п.п., 25,8 пайызга чейин кыскарган.

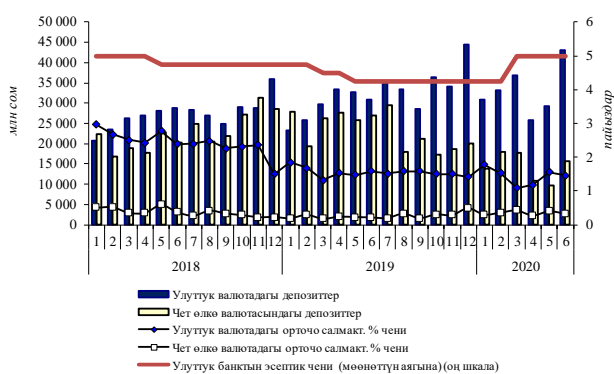
Депозиттердин долларлашуу деңгээли 2,4 пайыздык пунктка, 40,6 пайызга чейин жогорулаган. Алмашуу курсунун өзгөрүшүн корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 0,3 пайыздык пунктка өскөн.

2020-жылдын II чейрегинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 134,0 млрд сомду түзүү менен, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 24,4 пайызга төмөндөгөнү белгиленген. Улуттук валютада депозиттердин көлөмү 1,1 пайызга, 98,0 млрд сомго чейин көбөйүп, мында, чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 55,1 пайызга, сомдук эквивалентте 36,0 млрд чейин азайган.

Каралып жаткан чейрек ичинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин түзүмүндө улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка, 11,3 пайызга чейин азайган, анын ичинде 1 жылдык жана андан ашык мөөнөттөгү депозиттердин үлүшү 5,4 пайыздык пунктка, 35,6 пайызга чейин кыскарган. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 4,8 пайыздык пунктка, 10,3 пайызга чейин көбөйгөн, мында, мөөнөттүү депозиттердин ичинде «бир жылдан жана андан жогору» мөөнөтү менен депозиттердин үлүшү 7,9 пайыздык пунктка, 34,8 пайызга чейин азайган.

2020-жылдын акырына карата депозиттик базанын жалпы дюрациясы 4,9 айга чейин азайган (2020-жылдын башынан тартып -0,5 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 12,7 айга чейин (-0,4 ай) төмөндөгөн.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын мөөнөттүү депозиттеринин агымдарынын динамикасы

2020-жылдын январь-июнь айларында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо алынган чендер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,17 пайыздык пунктка, 1,11 пайызга чейин жогорулаган. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 2019-жылдын январь-июнь айларына салыштырганда 0,14 пайыздык пунктка төмөндөөнү көрсөтүү менен 1,43 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча чендер 0,13 пайыздык пунктка көбөйүү менен 0,34 пайызды түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган

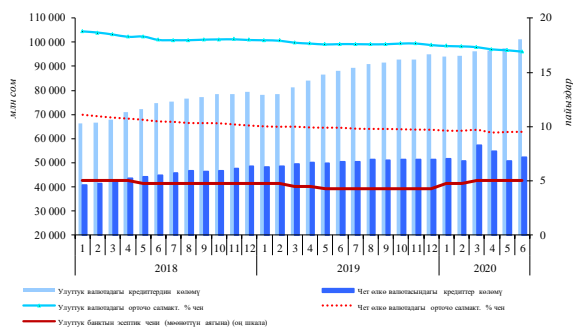
мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,36 пайыздык пунктка, 9,17 пайызга чейин, ал эми чет өлкө валютасында – 0,40 пайыздык пунктка, 2,92 пайызга чейин кыскарган. Улуттук валютадагы сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы да орточо салмактанып алынган чендер улуттук валютадагы 6 айдан 12 айга чейинки мөөнөттөгү депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттүүлүк боюнча азайган. Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,09

¹Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки мааниси кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

деңгээлинде сакталып турган, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлин күбөлөндүрөт жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

2020-жылдын II чейрегинде коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү май айына чейин төмөндөп, андан кийин динамика жогорулоо жагына өткөн.

2020-жылдын июнь айынын акырына карата коммерциялык банктардын кредит портфели 2019-жылдын акырына салыштырмалуу 4,7 пайызга жогорулап, 153,4 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшүнүн негизги фактору катары улуттук валютадагы кредиттердин 6,4 пайызга, 101,1 млрд сомго чейин көбөйүшү саналган. Чет өлкө валютасында кредит

портфели 1,6 пайызга жогорулаган. Номиналдуу мааниде АКШ долларында кредиттер өтүп жаткан жылдын март айынын орто ченинен тартып төмөндөп, июнь айында туруктуу деңгээлге келген. Мында, чет өлкө валютасындагы кредиттердин оң өсүшүн июнь айынын акырында сомдук мааниде алардын көлөмү АКШ долларынын бийигирээк курсу боюнча эсептелингендиги менен түшүндүрүүгө болот.

2020-жылдын II чейрегинин акырында кредит портфелинин долларлашуу деңгээли 1,0 пайыздык пунктка, 34,1 пайызга чейин төмөндөгөн, бул төмөн маани болуп саналат. Мында, АКШ доллар курсунун өзгөрүүсүн корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли жыл башынан бери 3,0 пайыздык пунктка кыскарган.

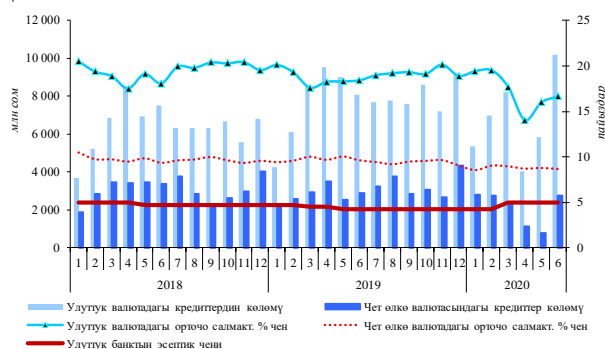
Жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2020-жылдын II чейрегинде 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 30,3 пайызга азаюу жана 24,8 млрд сомду түзүү менен кыйла төмөн түптөлгөн. Улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмү 24,5 пайызга, 20,1 млрд сомго чейин, ал эми чет өлкө валютасында 47,3 пайызга, 4,7 млрд сомго чейин төмөндөгөн.

Улуттук сыяктуу эле, чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер 2019-жылдын II чейрегине салыштырганда негизинен 6 айдан жана андан жогору мөөнөткө берилген кредиттердин көлөмүнүн азаюусун эске алганда кыскарган, мында 1 айдан 3 айга чейинки мөөнөттөгү кредиттер боюнча кредиттөө көлөмүнүн олуттуу өсүшү байкалган. 2020-жылдын II чейрегинде тармактар боюнча улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда бардык тармактарда кыскарган, мында, айыл чарбага, соодага кредиттер 13-18 пайызга азайган, өнөр жай, курулуш жана керектөө кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнө кредиттер 38-39 пайызга төмөндөгөн.

Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттер түзүмүндө кредиттердин көлөмү социалдык кызмат көрсөтүүлөргө кредиттерден тышкары, бардык тармактарда төмөндөгөн.

2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2020-жылдын II чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация үч айга төмөндөп, 22 айды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасында 32 ай деңгээлинде өзгөрүүсүз калган.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

январь-июнь айларында чет өлкө валютасында бардык жаңыдан берилген кредиттердин 54,5 пайызын ээлеген соода секторундагы кредиттердин ченинин төмөндөшүнүн эсебинен жүргөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болгон жана 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рынокту он бир банк ортосунда бөлүүгө эквиваленттүү. Тармак боюнча концентрациялануу көрсөткүчү кредиттөөнүн негизги үч секторун белгилөө менен 0,31 түзгөн.

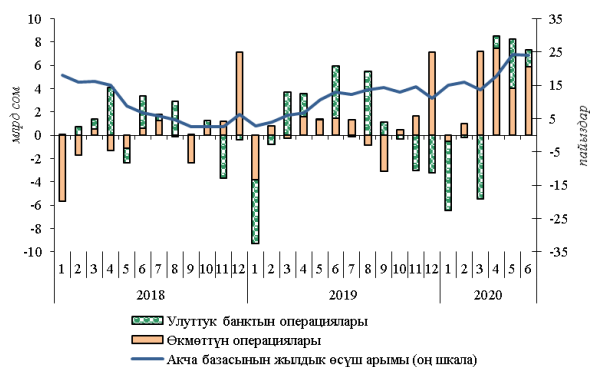
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

Өтүп жаткан жылдын отчеттук чейрегинде мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрүнүн олуттуу ажырымы жылдык мааниде сыяктуу эле, өткөн чейрекке карата резерв акчанын өсүш арымынын тездешине таасир эткен.

2020-жылдын II чейрегинде акча базасынын 21,1 пайызга көбөйүшүнө (өткөн чейрекке салыштырганда) эң башкысы мамлекеттик финансы секторунун чыгаша операциялар көлөмүнүн кеңейтилиши өбөлгө түзгөн. Мында резерв акча жылдык мааниде өсүү динамикасын сактап, 24,1 пайызга өскөн.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

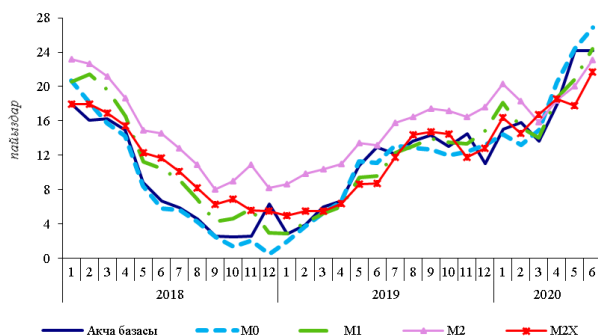
Мамлекеттик бюджеттин чыгаша бөлүгүнүн анын киреше бөлүгүнөн артышынан улам өкмөттүн операциялары резерв акчанын көлөмүн 17,4 млрд сомго көбөйткөн. Өз кезегинде Улуттук банктын операциялары да 6,8 млрд сом көлөмүндө акча базасынын өсүшүнө оң салымын кошкон.

89,7 пайыз үлүшү менен (2020-жылдын II чейрегинин акырына карата) акча базасынын негизин адаттагыдай эле жүгүртүүдөгү акчалар түзөт, ал эми 10,3 пайыз калган бөлүгү башка депозиттик корпорациялардын камына туура келет.

Акча топтомдору

Отчеттук чейрек ичинде жалпысынан бардык акча топтомдору алгылыктуу өсүш динамикасын уланткан, ал негизинен банктардан тышкаркы акчалардын көбөйүшү менен аныкталган.

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы
(жылдык мааниде)

2020-жылдын II чейреги ичинде акча топтомдору өткөн чейрек сыяктуу эле, жылдык мааниде да өсүш арымынын тездешин көрсөткөн.

Акча топтомдорунун көбөйүшүнө негизги таасирин банктардан тышкаркы акчанын 26,9 пайызга (чейрек ичинде өсүш 20,7 пайызды түзгөн) жана улуттук валютадагы депозиттердин жылдык мааниде 18,7 пайызга өсүшү таасир эткен.

2020-жылдын отчеттук чейрек ичинде жылдык мааниде M2X акча топтому 259,8 млрд сомду түзүү менен 21,7 пайызга көбөйгөн. Өткөн чейрекке салыштырганда

M2X акча топтомунун көбөйүшү 9,5 пайызды түзгөн.

Отчеттук чейрек ичинде M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, негизинен, улуттук валютадагы депозиттердин 18,7 пайызга жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин 16,7 пайызга көбөйүшүнөн улам жылдык мааниде 17,9 пайызга өскөн. Мында, улуттук валютадагы депозиттер чейрек ичинде 6,4 пайызга көбөйгөн, ал эми валюталык депозиттер 4,4 пайызга төмөндөгөн.

Экономиканы кредиттөө өсүштүн алгылыктуу арымдарын көрсөткөн. 2020-жылдын отчеттук чейрегинде экономикага кредиттин жалпы көлөмү² жылдык мааниде 159,1 млрд сомду түзүү менен 12,6 пайызга өскөн (2020-жылдын I чейрегине салыштырганда +1,0 пайыз). Банк секторунун кредит портфелинин улуттук валютадагы кредиттер эсебинен сыяктуу эле (+16,9 пайыз), чет өлкө валютасындагы кредиттер эсебинен да (+4,8 пайызга) кеңейиши байкалган.

¹Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

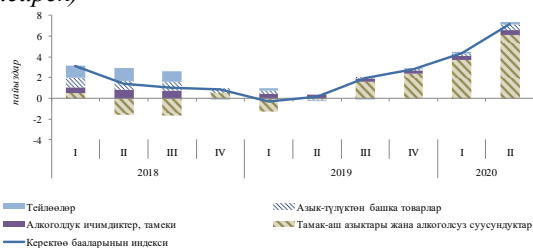
²Экономикага кредит – бул Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн жана резидент эместердин кредитин кошпогондо, банк тутумунун жеке адамдарга, юридикалык жактарга жана башка финансы-кредит мекемелерине берилген кредиттер, депозиттер жана баалуу кагаздар жана аларга чегерилген пайыздар түрүндөгү бардык талаптарын чагылдырган көрсөткүч.

4-глава. Инфляциянын динамикасы

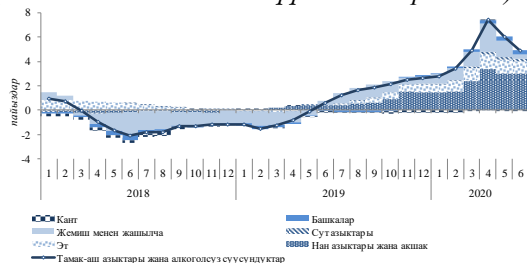
Дүйнө жүзүндө, анын ичинде Кыргызстанда эпидемиологиялык абал дагы деле коркунуч жаратып, экономикалык мамилелердин өнүгүшүнө белгисиздикти алып келүүдө. Мындай белгисиздик азык-түлүк жана керектүү товарлардын логистикасынын кыйынчылыктарынын сакталышына алып келүүдө. Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда байкалган алгылыктуу фон, ошондой эле суроо-талаптын кыскарышынан жана товарлар менен рынокту толтуруудан улам төмөндөй баштаган жана өлкө ичинде I жана II чейректин башында түптөлгөн инфляциялык басым 2020-жылдын акырына чейин орточо керектөө суроо-талабын күтүүгө өбөлгө түзүүдө.

4.1. Керектөө баа индекси

4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2020-жылдын июнь айында баалар жылдык мааниде 5,8 пайызга өскөн (2020-жылдын июнь айы/2019-жылдын июнь айы). Бир ай мурун май айында өсүш 7,2 пайызды түзгөн. Чейректин акырында өсүш арымдары эң башкысы азык-түлүк товарларынын өсүш арымынын төмөндөшүнөн, ички суроо-талаптын алсызданышынан жана улуттук валюта курсунун туруктуу болушунан улам басаңдаган.

2020-жылдын март-май айларында азык-түлүккө ашкере суроо-талаптын орун алышынан кийин товарлардын белгилүү бир түрлөрүнө карата жогорку баалар төмөндөгөн. Чейректин акырында рынокту сезондук жашылча жана жемиштер менен толтурууну эске алганда, калктын бир бөлүгүнүн ашкере суроо-талабынын алсызданышы менен катар эле, баанын туруктуулугу байкалган.

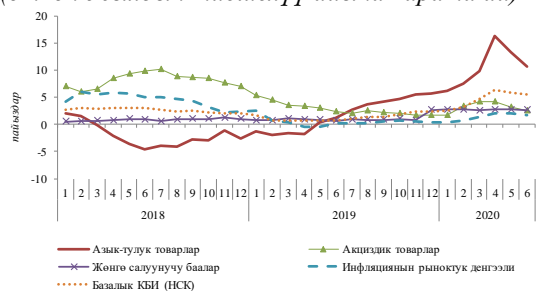
2020-жылдын II чейрегинде (тиешелүү чейрекке карата чейрек) инфляция денгээли тездеп, 7,2 пайызды түзгөн.

Керектөө баа индексинин өсүшүнө I чейрек сыяктуу эле, «тамак-аш азыктары жана алкооголсуз ичимдиктер» жана «алкооголдук ичимдиктер жана тамеки» топтору негизги салымды кошкон. Азык-түлүктөн башка товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн алсыз динамикасы катталган.

Отчеттук чейректе азык-түлүк товарларына карата баа индекси 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 13,4 пайызга өскөн. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде кантты эске албаганда, азык-түлүк

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө карата анчалык жогору эмес өсүш “турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү” топторунун салымы менен шартталган. Саламаттыкты сактоо жана билим берүү кызмат көрсөтүүлөрүнө карата баанын бир аз өсүшү да байкалууда. Күйүүчү-майлоочу материалдарга баанын төмөндөшүнүн эсебинен “транспорт” тобу тарабынан экинчи чейрек ирет терс салым байкалган.

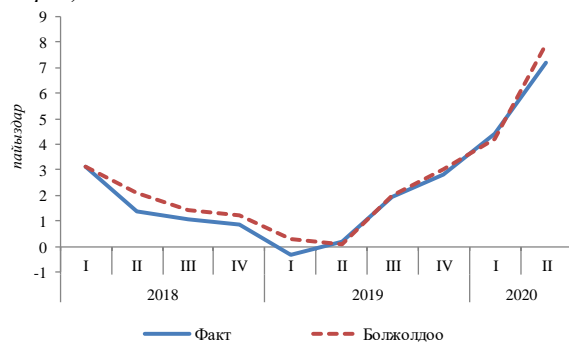
Өтүп жаткан жылдын июнь айынын акырында жана июль айынын биринчи жарымында COVID-19 жана пневмония (внебольничная) ооруларынын күч алышын эске алганда, жогорку суроо-талаптагы белгилүү бир медициналык товарларга карата баанын жогорулашы байкалган. Инфляцияга бир учурда кошкон бир аз оң салым 2020-жылдын III чейрегинде инфляция боюнча жалпы маалыматтарга таасир этиши мүмкүн экендиги күтүлүүдө.

I чейректе бир аз өсүштөн кийин базалык жана рыноктук инфляциянын индикаторлору учурдагы абалды чагылдыруу менен бара-бара төмөндөп баштаган. Июнь айында рыноктук инфляциянын көрсөткүчү 1,6 пайызды түзгөн. Рыноктук инфляциянын көрсөткүчүнүн кыскарышы жыл башынан бери керектөө суроо-талабынын төмөндөшүн ырасташы мүмкүн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан эсептелинген базалык инфляция көрсөткүчү (азык-түлүк жана энергетика товарларын кошпогондо) 2020-жылдын июнь айында жылдык мааниде 5,5 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

товарларынын бардык товардык топтору кымбаттаган.

Товарлардын азык-түлүктөн башка тобу II чейректе 2,1 пайызга өскөн. Көпчүлүк негизги топтордо баанын өсүшүнүн көрсөткүчтөрү төмөн же орточо калууда. Пандемия шарты да алсыз иш жигердүүлүгүн эске алганда, төмөндөө жагына кошумча салымын кошууда.

2020-жылдын II чейрегинде айкын инфляция бул өлкөнүн айрым региондорунда өзгөчө абал режими киргизилгендигине байланыштуу ушул жылдын апрель-май айларында азык-түлүктүн болжолдонгондон аз кымбатташы эсебинен Улуттук банктын болжолдоосунан 0,7 п.п. төмөн түптөлгөн.

Тышкы факторлор тарабынан коңшу өлкөлөр менен жүк ташууларды өткөрүүдө белгисиздиктин болушу да бүтүндөй экинчи чейрек ичинде керектөө баа индексине карата кыйла жогорулоочу басымды жасоого тийиш эле.

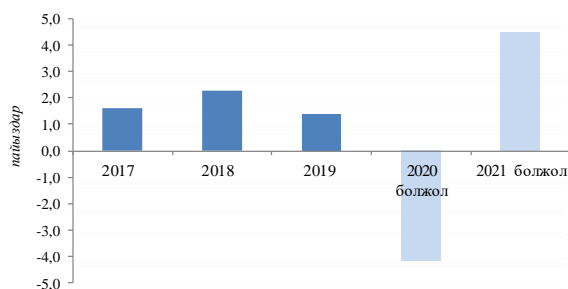
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү
(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» маалымат агенттиги, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

2020-жылы Россияда коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттенүү максатында киргизилген чектөөлөргө, ошондой эле дүйнөлүк рынокто мунайга баанын төмөндөшүнө байланыштуу, ИДӨнүн кыскарышы күтүлүүдө.

Чектөө чараларынын жеңилдетилиши экономикалык жигердүүлүктүн жанданышына өбөлгө түзсө да, келечекке карай жогорку белгисиздик шарттарында дүйнөлүк жана россия экономикасы акырындык менен калыбына келет.

Бүтүндөй иш жигердүүлүгү тармактар жана региондор боюнча бир аз токтоо жана түрдүү мүнөздө калыбына келүүдө. Муну менен катар эле, жарандардын кирешелеринин төмөндөшүнө байланыштуу алсыз керектөө суроо-талабы белгиленүүдө. ОПЕК+ бүтүмдөрүнүн алкагындагы чектөөлөр менен катар эле, төмөн тышкы суроо-талап экспорттун төмөндөшүнө таасирин тийгизип, экономикалык жигердүүлүктүн динамикасына терс салымын кошууда.

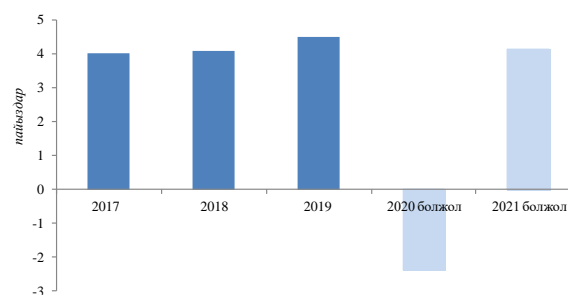
Мында, экономиканы жана калкты колдоо чараларын ишке ашыруунун алкагында өбөлгө түзүүчү бюджеттик жана акча-кредит саясаттары экономикага колдоо көрсөтөт.

Bloomberg агенттигинин аналитиктери Россияда 2020-жылы ИДӨнүн 1,5-6,5 пайыз диапазондо төмөндөшүн күтүүдө. Россия Банкы ушул жылы ИДӨнүн 4,5-5,5 пайызга кыскарышын болжолдоодо. Мындан ары 2021-жылы россия экономикасынын 3,5-4,5 пайызга калыбына келүүчү өсүшү күтүлүүдө.

Россия Банкынын болжолдоосуна ылайык, жүргүзүлгөн акча-кредит саясатын эске алуу менен жылдык инфляция 2020-жылы 3,7-4,2 пайызды, 2021-жылы 3,5-4,0 пайызды түзүү менен мындан ары 4,0 пайызга жакын көрсөткүчтө орун алат.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү
(жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги, эл аралык финансы институттары

2020-жылы Казакстан экономикасынын төмөндөшүнөн кийин олуттуу таасирлер орун албаган шартта, орто мөөнөттүү мезгил ичинде экономиканын өсүшүнүн калыбына келиши күтүлүүдө. Өлкөдө COVID-19 инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу боюнча жагдайга, ошондой эле мунайга баалардын өзгөрүлмөлүүлүгүнө байланыштуу, аналитиктердин 2020-жылы Казакстандын экономикасынын төмөндөшү боюнча божомолдору сакталууда.

COVID-19 пандемиясынын Казакстан Республикасынын экономикасына таасир этүүчү негизги каналдары тышкы экономикалык конъюнктуранын кыйындашына байланыштуу, бул экспортко суроо-талаптын начарлашынан, чийки зат товарларынын баасы түшкөндүгү эсебинен аларды чет

өлкөгө берүүдөн кирешелердин кыскарарышынан, кошумча нарк боюнча глобалдуу чынжырдын үзүлүшүнөн, бизнес жагдайынын начарлашынан көрүнүүдө.

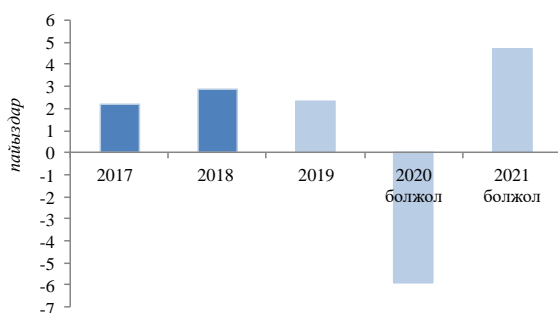
2021-2022-жылдары аналитиктер мунай казып алуу көлөмү көбөйүшүнүн жана салык салуу чөйрөсүндөгү өзгөрүүлөр эсебинен, мунай жана газ конденсатын казып алуу көлөмүнүн көбөйүшүнөн улам, экспорттун жогорулашы эсебинен орточо алганда 4,0 пайыз деңгээлинде өсүштү болжолдоодо. Тенгиз, Карачаганак, Кашаган кен казып алуу жайларын кеңейтүүгө жана деңиз алдындагы кен казып алууну эксплуатацияга киргизүүгө байланыштуу, мунай көлөмүнүн өсүшү күтүлүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоосу боюнча 2020-жылдын акырына карата инфляция тездеп, 8,0-8,5 пайыз чегинде түптөлөт. Өтүп жаткан жылы фискалдык жана квазифискалдык импульстун инфляциялык процесстерге таасири, карантин шарттарында берүүлөр чынжырынын бузулушу менен келип чыккан сунуштун төмөндөшү, ошондой эле теңгенин алмашуу курсунун алсызданышынын алкагында импорттук берүүлөрдүн бааларынын өсүшү баалардын өсүшү үчүн негизги тобокелдиктерден болуп саналат.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булак: «Блумберг» маалымат агенттиги

Вакцина жана дарылоо жөнүндө жаңылыктар, ошондой эле экономикалык жигердүүлүктүн тез калыбына алып келиши мүмкүн болгон кошумча мамлекеттик колдоо, АКШ экономикасын өнүктүрүүнүн болжолдоолорун жогорулатуу факторунан болуп саналат. Мобилдүүлүктүн жана чыгашалардын артка карай өсүшүнө, ошондой эле финансылык шарттардын катаалданышына алып келиши ыктымал болгон оорунун жаңы толкуну карыздык проблемаларга алып келет, ал болжолдоолордун мүмкүн болуучу төмөндөшүн шарттаган факторлордун бирине кирет.

Мындан тышкары, геосаясий жана сооданын курчушу глобалдуу мамилелерге зыян келтириши мүмкүн.

АКШ экономикасынын мурдагы болжолдоолорго караганда өтө жай арымда калыбына келиши күтүлүүдө, эксперттердин болжолдоолору белгисиздиктин жогорку деңгээлинен улам белгиленүүдө.

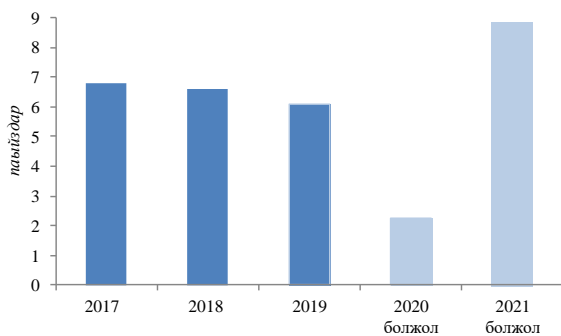
Bloomberg агенттигинин аналитиктери белгилегендей эле, АКШнын коронавирустун жайылышын токтотуп калуу жөндөмсүздүгү болуп саналган, 2020-жылдын II чейрегиндеги төмөндөөдөн улам, өлкө экономикасы мындай кыйынчылыкта чоң ийгиликтерге жетишкен мамлекеттерге караганда, жай арымда калыбына келет.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булак: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

2020-жылы өсүш арымдарынын олуттуу басаңдашынан кийин, эл аралык эксперттер 2021-жылы башка региондордо орточо көрсөткүчтөн жогору калыбына келет деп күтүшүүдө. Ошентип, көптөгөн эл аралык аналитиктер 2021-жылы экономикалык өсүштү 8,0-10,0 пайыз деңгээлинде күтүшүүдө. Алардын ою боюнча, Кытайда мындай өсүшкө өкмөттүн демилгелөөчү бир катар чаралары, анын ичинде кредиттерди тартуу талаптарын жеңилдетүү, салык жеңилдиктери жана бюджеттик чыгышаларды көбөйтүү өбөлгө түзөт.

Инфляциянын негизги кыймылдаткычтары болуп Кытайдагы реалдуу экономиканы колдоо максатында акча-кредит саясатынын жеңилдетилиши, ошондой эле чочко эти рыногундагы жогорку баалар эсептелет, алар былтыр чочко тумоосунан дагы деле калыбына келе элек. Жыл ичиндеги инфляциянын басаңдашы тамак азыктары арасындагы инфляциянын негизги кыймылдаткычы болгон сунуштоо чынжырынын жакшырышынан улам, чийки зат товарларга баалардын салыштырмалуу төмөндөшү жана чочко этинин баасынын күтүлүп жаткан төмөндөшү менен шартталат. Негизги тобокелдиктер ушул кышта коронавирус оорусунун башталышында, ошондой эле АКШнын Кытайга карата жаңы санкцияларынын киргизилишинде туюндурулат.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

2020-жылдын экинчи чейрегинде Кыргыз Республикасынын экономикасынын тышкы жана ички шарттарынын өнүгүшү дүйнөдө жана региондо коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттенүү чараларынын алкагында түзүлгөн таасиринде калды.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө, биринчи кезекте Россияда жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү, 2020-жылдын II чейрегинде буга чейин болжолдонгондой терең болгон эмес. Бирок, ушул жылдын экинчи чейрегинде тышкы суроо-талаптын таасирлеринин Кыргыз Республикасынын экономикасына тийгизген олуттуу терс таасири сакталып калган. Каралып жаткан болжолдоонун алкагында, 2021-жылдын ортосунан аягына чейин ушул таасирлердин терс таасири жөнүндө божомол сакталып турат, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктүн "коронавируска чейинки" деңгээлге чейин калыбына келиши 2021-жылдын ортосунда-аягында күтүлүүдө.

Жергиликтүү экономиканын өндүрүштүк ресурстарынын жогорку мобилдүүлүгү коронавирус инфекциясынын таасиринин терс кесепеттерин тез ыңгайлаштырууга жана жеңилдетүүгө мүмкүндүк берди. Ошентип, ушул жылдын апрель айында өлкөдө өндүрүлгөн продукциянын көлөмү (Кумтөрдү эске албаганда) 2019-жылдын апрелиндеги ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 18,9 пайызга азайган болсо, 2020-жылдын май, июнь жана июль айларында төмөндөө 2019-жылдын ушул сыяктуу көрсөткүчтөрүнө салыштырмалуу 9-12 пайыздан көп эмес түптөлгөн. Өлкөдөгү экономикалык

жигердүүлүктү калыбына келтирүүнүн белгиленген арымдарын эске алганда, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча өндүрүштүн көлөмүнүн (Кыргыз Республикасынын ички дүң өнүмү) кыскарышы 3,0-3,5 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

Каралып жаткан болжолдоодо 2020-2021-жылдарда дүйнөлүк энергия продукциялар рыногундагы баалардын азыркы деңгээлинде сакталышы жана ошого жараша Россия менен Казакстанда экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүүсүнүн орточо арымы эске алынган. Ошол эле учурда, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү ылдамдыгы көп жагынан алдын алуу иш-чараларынын натыйжалуулугунан жана 2020-жылдын IV чейрегиндеги эпидемиологиялык кырдаалдан көз каранды болот.

Россиянын ички дүң өнүмүнүн расмий болжолдоосу жогорулоо жагына коррективкаланган: 2020-жылы өлкөнүн экономикасы болжол менен 4,5-5,5 пайыз деңгээлине төмөндөшү күтүлүүдө (мурдагы болжолдоо боюнча төмөндөө 4-6 пайызга). Расмий органдар 2020-жылы Казакстандын ИДӨсүн 1,8 пайызга төмөндөйт деп күтүүдө.

Россияда экономикалык жигердүүлүктүн солгундашы Кыргыз Республикасына акча которуулардын келип түшүү көлөмүнө тиешелүү таасирин тийгизет: 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 2020-жылы акча которуулардын таза агымынын төмөндөшү күтүлүүдө.

Учурдагы болжолдуу раунддун алкагында, учурдагы айыл чарба сезонунда (2020-жылдын июль айы - 2021-жылдын июнь айы) дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баалардын динамикасына байланыштуу божомолдор туруктуу бойдон калууда. 2020-2021-жылдардагы айыл чарба сезонунда Россияда жана Казакстанда дан жана буурчак өсүмдүктөрүнүн түшүмү өткөн сезондордун жогорку деңгээлинде калат, бул 2020-жылы ЕАЭБ өлкөлөрүндө азык-түлүк товарларынын бааларын турукташтырат.

2020-жылдын биринчи жарымында мунайдын баасына коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу тышкы таасирлер терс таасирин тийгизет. Ошентип, 2020-жылдын апрель айында мунайдын баасы баррелине 20 доллардан төмөн деңгээлге жеткен. Мунай өндүрүшүн кыскартуу боюнча ОПЕК+ макулдашуусу мунай баасынын динамикасын колдоону улантууда. Дүйнөдө экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишин жана ОПЕК+ макулдашуусунун сакталышын эске алганда, 2020-2021-жылдары мунайдын баасы баррелине 45-50 АКШ доллар деңгээлинде турукташуусу күтүлүүдө.

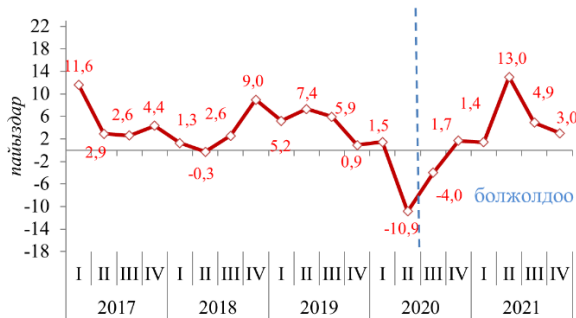
Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыккан болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун аныктайт, глобалдык экономикалык таасирдин шартында мындай параметрлер чечүүчү мааниге ээ болот. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүү келечеги жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн башка маанилүү индикаторлору сыяктуу тышкы экономикалык сектордун параметрлери боюнча божомолдор дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрүнүн негизинде аныкталат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалыштарынын таасири астында Кыргыз Республикасынын экономикасын жүргүзүү сценарийлерине баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2020-2021-жылдарда соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикасынын өнүгүп келе жаткан тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен, 2020-2021-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

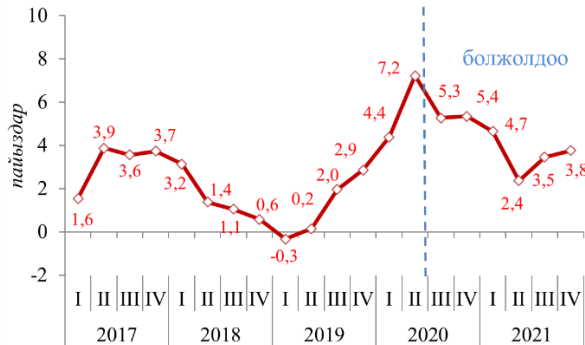

пайыз деңгээлинде, Кумтөр ишканаларын деңгээлинде күтүлүүдө.

Дүйнөлүк пандемиянын жайылышынан келип чыккан учурдагы ички жана тышкы факторлорду эске алганда, анын ичинде соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасында дагы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын экономикасында да суроо-талаптын төмөндөшүнүн алкагында, өтүп жаткан жылы орточо жылдык инфляция болжол менен 5,5 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Ошентип, 2020-жылы орточо жылдык инфляция 5,5 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө, бул өткөн чейректеги болжолдоолорго салыштырмалуу 2,5 п.п. төмөн, жылдын акырына карата инфляция (2020-жылдын декабры 2019-жылдын декабрына карата) болжол менен 5,5-6,0 пайызды түзүшү мүмкүн. 2021-жылы инфляциянын орточо мааниси 4,0-4,5 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө жана жылдын акырына карата 4,0-5,0 пайызга жакын мааниге жетет.

Тышкы экономикалык шарттар өлкөдөгү экономикалык жигердүүлүктүн олуттуу төмөндөшүн жана ИДӨнүн тиешелүү терс ажырымын шарттайт.

2020-жылы ИДӨнүн 2019-жылга салыштырмалуу болжол менен 3,0-3,5 пайызга төмөндөшү күтүлүүдө, “Кумтөр” ишканасын эске албаганда, 2020-жылы ИДӨнүн төмөндөшү болжол менен 4,0 пайызды түзөт.

Экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү тенденциясы жөнүндө божомолду эске алганда, 2021-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы болжол менен 5,5-6,0 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө.

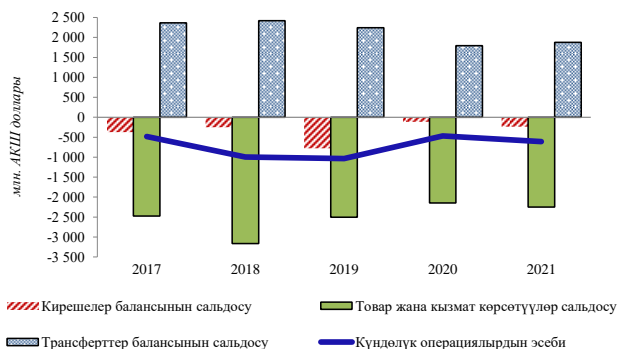
2020-2021-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

2020-2021-жылдарга төлөм тендеминин көрсөткүчтөрүнүн болжолдоосу коронавирус пандемия шарттарында айкын мезгилдин жана экономикалык кырдаалдын маалыматтарын эске алуу менен түзүлгөн. 2020-жылдын акырында оорунун экинчи толкунун күтүүлөрдүн алкагында, ошондой эле Кыргызстандын жана негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасына терс таасирин тийгизген башка коштоочу экономикалык факторлордун алкагында чектөө чараларын акырындык менен жеңилдетүү 2020-жылга карата өлкөнүн тышкы секторунун болжолдоосунун аныктоочу фактору бойдон калууда.

Күндөлүк эсептин тартыштыгына баа берүү 2020-жылы ИДӨгө карата 5,9 пайызын түзгөн, ал нарктык маанисинде 467,3 млн АКШ долларын түзөт (54,9 пайызга төмөндөө). Эмгек мигранттарынын акча которууларынын кыскарышы тенденциясы менен катар эле, болжолдонуп жаткан мезгил ичинде соода балансынын тартыштыгынын төмөндөшү күтүлүүдө.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар

(млн АКШ доллары)

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө карантин чараларын жеңилдетүү шартында тышкы суроо-талаптын күтүлүп жаткан деңгээлине байланыштуу товарлардын экспортунун болжолдоосу алгылыктуу жакка каралып чыккан. Экспорттун көлөмү 2019-жылдын деңгээлинен төмөн 4,8 пайызда түптөлөөрү болжолдонууда.

Экспорттун төмөндөө динамикасы текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн адаттагыдай экспорттук позицияларынын, айыл чарба товарларынын, ошондой эле

реэкспорттук позициялардын сунуштарынын кыскаруусунан улам түптөлөт. Ушуга байланыштуу, жылдын жыйынтыгы боюнча алтынды эсепке албаганда экспорттун терс өсүшү 18,1 пайыз өлчөмүндө күтүлүүдө. Алтынды өндүрүү болжолдоосу өзгөргөн эмес, баалуу металлды сунуштоонун өсүшү 2020-жылы сунуштоонун айкын көлөмүнүн өсүү эсебинен сыяктуу эле, баалардын өсүшү да экспортко колдоо көрсөтөт.

Эпидемияга каршы күрөшүү шарттарында өлкөдө иш жигердүүлүгүнүн жана керектөөчүлөрдүн суроо-талабынын төмөндөшү жөнүндө божомолдор, ошондой эле чек аралардын өткөрүү жөндөмдүүлүгүнүн кыскарышы импорттун болжолун түзүүнүн негизги факторлорунан болгон.

Импорттун бардык функционалдык категорияларына байланыштуу импорттун төмөндөшү 12,5 пайызды түзөөрү болжолдонууда. Энергия продукцияларын берүүнүн айкын көлөмүнүн кыскарышы сыяктуу эле, дуйнөлүк баалардын төмөндөшүнөн да мунай заттарынын өсүшүнүн терс динамикасы күтүлүүдө. Башка товарлардын импортунун төмөндөшү 11,1 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

2020-жылга күндөлүк трансферттердин таза агымынын болжолдоосу айкын мезгилдин көрсөткүчтөрүн, ошондой эле Россия Федерациясынын экономикасына жана өлкөдө мигранттарды жумушка орноштурууга байланыштуу күтүүлөрдү эске алуу менен корректировкаланган. Муну эске алганда, жеке секторго трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн 18,0 пайызга төмөндөшү болжолдонууда. Расмий трансферттердин таза агылып кирүүсү 2019-жылдагы деңгээлден төмөн болушу күтүлүүдө.

¹Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

Өлкөлөр тарабынан киргизилген чектөөлөрдүн терс таасирине жана туризмге, мейманкана бизнесине, жүргүнчүлөрдү жана жүктөрдү ташуунун көлөмүнө терс таасирин тийгизип жаткан күтүүлөр сакталууда, буга байланыштуу эл аралык кызмат көрсөтүүлөрдүн балансынын тартыштыгы 59,9 млн АКШ доллар деңгээлинде болжолдонууда.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

учурда, тышкы милдеттенмелерди тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде калуусу мүмкүн экендиги четке кагылбайт.

Мындан тышкары, болжолдоодо мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин көбөйүшүнүн, анын ичинде COVID-19 эпидемиясына каршы күрөшүү үчүн эл аралык донорлордун каражаттарын тартуу өбөлгөлөрү камтылгандыгын белгилеп кетүү зарыл.

Ошентип, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча Улуттук банктын камдарынан жана ЭВФтин кредиттеринен каржылоону эске алганда, 103,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө төлөм теңдеминин терс сальдосу күтүлүүдө.

2021-жылга болжолдоолор региондогу экономиканы калыбына келтирүү божомолдоруна негизделген. Ошого карабастан, тышкы экономикалык көрсөткүчтөрдү мурунку жылдардагы деңгээлге чейин калыбына келтирүү узак убакытты талап кылат. Натыйжада, 2021-жылга карата төлөм теңдеминин статьялары боюнча болжолдоолор басаңдатылып калууда. Күндөлүк операциялардын тартыштыгы ИДӨгө карата 7,2 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө. Тышкы суроо-талаптын жана ички өндүрүштүн акырындык менен калыбына келиши экспорттун 8,7 пайызга өсүшүнө шарт түзөт. Өлкөнүн экономикасында өсүштү калыбына келтирүү, чектөө чараларын алып салуу менен бирге импортту 7,7 пайызга көбөйтүү үчүн өбөлгөлөрдү түзөт. Ошентип, соода балансынын терс сальдосунун 6,8 пайыз деңгээлинде көбөйүшү болжолдонууда. Ошол эле учурда тышкы соода жүгүртүүсү 2019-жылдагы деңгээлден төмөн бойдон калышы күтүлүүдө.

2021-жыл аралыгында эмгек мигранттарынын негизги өлкөлөрүнүн-реципиенттеринин экономикасынын бара-бара калыбына келүүсү күтүлүүдө. Бирок, пандемия учурунда мигранттардын жумуш орундарын жоготушу, алдын ала баа берүүлөр боюнча, алардын кирешелеринин деңгээлине терс таасирин тийгизе берет, натыйжада жеке трансферттердин таза агылып кирүүсүнүн өсүшү 2020-жылдын төмөнкү базасынын таасирин эске алуу менен 7,2 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Капитал менен операциялар эсеби боюнча капиталдын жана финансылык операциялардын агылып кирүүсү 2020-жылдын деңгээлинен жогору болот. Келип түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгүн тике чет өлкөлүк инвестициялар жана мамлекеттик сектордун кредиттери камсыз кылат. Жеке сектор тарабынан кредиттерди тейлөөнүн өсүш тенденциясы сактала берет.

2020-жылы күндөлүк эсептин тартыштыгынын болжолдонгон өтө төмөн деңгээлинде капитал менен операциялардын эсеби боюнча капиталдын агылып кирүү жана финансылык операциялардын эсебинен каржылоонун муктаждыгы төмөн болот.

Коронавирус пандемиясы жана дүйнөдөгү экономикалык абал, төлөм теңдеминдеги финансылык агымдардын болжолдоосуна да таасирин тийгизди.

Жеке чет өлкө инвесторлор тарабынан капиталга салымдардын өтө төмөн деңгээли күтүлүүдө. Ошол эле

Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу 2021-жылы 91,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс белги менен болжолдонууда.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2020-2021-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- коронавирус эпидемиясына байланыштуу белгисиздик жагдайдын жогорку деңгээли;

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана баалуу металлдардын башка кен казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;

- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын өзгөрүлмөлүүлүгү;

- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;

- мамлекеттик секторго чет өлкө кредиттеринин пландаштырылган көлөмдөрүнүн толук өздөштүрүлбөшү;

- мамлекеттик жана мамлекеттик эмес секторлордун кредиттеринин тейлөө ишинин өсүшү;

- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтүн аталышы	Өлчөө бириги	2018				2019				2020	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Сууро-галап жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)</i>											
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	105 149,0	123 373,9	159 387,3	181 475,4	106 173,5	128 540,3	168 582,8	186 745,8	111 347,9	116 952,8
ИДӨ	%	1,3	-0,3	2,6	9,0	5,2	7,3	5,9	0,9	1,5	-10,9
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	3,2	2,3	3,4	5,3	1,3	2,9	5,1	4,7	0,8	-13,1
Ички керектоо	%	1,9	4,3	3,3	2,6	0,0	1,4	3,5	0,3	2,4	
Инвестициялар	%	88,4	-5,9	-7,9	8,4	-20,6	-10,9	6,3	1,9	-31,5	
Таза экспорту	%	69,6	12,5	-2,8	3,1	-28,6	-11,1	-6,8	3,1	24,7	
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>											
Айыл чарба	%	0,7	1,6	3,2	2,8	1,1	2,6	2,8	2,9	1,4	1,7
Өнөр жай	%	0,3	-8,9	1,0	22,3	15,2	25,9	10,6	-13,5	1,1	-0,9
Курулуш	%	1,4	4,2	5,0	12,6	3,3	7,4	12,4	12,6	-2,6	-13,1
Кызмат көрсөтүү	%	1,8	2,1	2,3	4,2	1,3	1,6	4,5	3,4	2,1	-16,9
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	4,8	4,7	7,7	3,9	4,6	4,3	6,0	4,3	-30,5
2. Баалар²											
Керектоо баа индекси (КБИ)	%	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2	101,9	102,8	104,4	107,2
Керектоо баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9	102,3	103,1	105,9	105,8
Базалык КБИ	%	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8	101,2	102,2	103,5	105,8
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>											
Азык-түлүк товарлары	%	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7	103,5	105,3	108,1	113,4
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8	100,4	100,4	100,9	102,1
Алкоголдүк ичимдиктер, тамеки	%	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0	103,8	103,5	104,2	105,3
Тейлөө	%	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9	99,8	100,3	101,0	101,0
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>											
Активдик товарлар	%	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9	102,2	101,8	103,1	103,3
Жонго салынуучу баа	%	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8	100,9	101,5	102,7	102,7
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8	100,3	100,5	100,8	101,9
3. Тышкы сектор³											
Соода балансы	%	-35,2	-36,7	-37,0	-36,7	-34,6	-32,7	-31,3	-30,4	-27,9	-22,0
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-10,9	-12,3	-13,4	-12,1	-34,6	-32,7	-31,3	-30,4	-9,1	2,3
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	33,6	34,4	33,1	33,2	34,7	35,1	36,7	36,7	36,1	35,8
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	70,1	72,7	71,5	71,6	70,3	68,3	68,0	66,3	63,2	57,4
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928	69,7039	69,6439	80,8100	75,9887
5. Министарлык сектор											
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25	4,25	4,25	5,00	5,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75	2,00	2,00	2,75	2,75
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02	3,26	3,50	3,55	3,85
<i>анын ичинде:</i>											
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02	3,27	3,50	3,55	3,85
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	0,00	-	-	2,30	2,30	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	3,50	2,88	3,36	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59	3,79	3,76	3,97	3,95
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	3,36	-	-	-	3,78	4,15	4,32
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18	4,10	4,00	4,31	4,52
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20	4,25	4,23	4,48	4,65
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	4,73	4,75	4,50	-	-	-	-	-
Акча базасы	%	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0	14,3	11,0	13,6	24,1
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1	12,7	13,2	14,9	26,9
Акча топтому (M1)	%	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6	13,9	14,8	14,0	24,4
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2	17,4	17,6	15,9	23,1
Акча массасы (M2X)	%	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8	14,7	12,8	16,7	21,7

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. I- чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде

өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ИДӨ	ички дүң өнүм
КБИ	керектөө баа индекси
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
КНС	кошумча нарк салыгы
КР УСК	Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (FAO)	Food and Agricultural Organization of the United Nations